

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
V PRAZE**

**Provozně ekonomická fakulta
KATEDRA EKONOMIKY**

Bakalářská práce

New Deal jakožto nástroj řešení krize ekonomiky

Vedoucí práce: Ing. Luboš Smutka Ph.D

Autor práce: Marek Imlauf

© 2010 ČZU v Praze

Čestné prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „New Deal jakožto nástroj řešení krize ekonomiky“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

V Praze dne

.....

Marek Imlauf

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu Ing. Luboši Smutkovi Ph.D za vedení mé bakalářské práce a čas, který mi věnoval při odborných konzultacích.

New Deal jakožto nástroj řešení krize ekonomiky

New Deal - the means of economy crisis solution

Souhrn: Tato bakalářská práce se zabývá vládním programem New Deal. Tento program je nejčastěji definován, jako soubor hospodářských a hospodářsko-politických opatření realizovaných demokratickými administrativami v čele s Franklinem Delano Rooseveltem. Byl vypracován zejména k řešení Velké hospodářské krize, která propukla v roce 1929. Hlavním bodem tohoto Rooseveltova programu bylo vzchopit ekonomiku USA a snížit nezaměstnanost, která rok od roku rostla. Spousta lidí ztratila v důsledku krize práci a ocitli se na hranici možnosti přežít. Hlavní snahou je popsat tento vládní program v jeho dvou hlavních fázích. Následně s pomocí statistických výpočtů analyzovat, zda tento program byl, nejen sociálně, ale i ekonomicky významný. Největší přínos New Dealu, jak sám F. D. Roosevelt prohlásil, byl ten, že ze zdeptaného a zklamaného národa dokázal vytvořit národ sebevědomý.

Klíčová slova: Velká hospodářská krize, New Deal, F. D. Roosevelt, Hospodářský cyklus, Nezaměstnanost, Vládní výdaje, HDP - Hrubý domácí produkt

Summary: This bachelor work is engage with the government's New Deal. This program is usually defined as a set of economic and economic-politics equipment by democrat's administrations headed by Franklin Delano Roosevelt. They were developed mainly to solve the Great Depression, which erupted in 1929. The main point of Roosevelt's program was to cure on the U.S. economy and reduce unemployment, which rise from year to year. Many people had lost work due to the crisis and found themselves on the edge of life. Main disposition is to describe the government's program in his two main periods. Then bachelor work is trying use statistical calculations to point out that this program was not only socially but also economically important. The biggest acquisition of New Deal, as Franklin D. Roosevelt said, was that of annihilated and disappointed nation could create a self-confident nation.

Key words: The Great Depression, New Deal, F. D. Roosevelt, Business cycle, Unemployment, Federal spending, GDP – Gross Domestic Product

Obsah

1. Úvod	9
2. Cíl práce a metodika.....	10
Teoretická část	13
3. USA 20. léta 20 století	13
3.1 Důsledky první světové války.....	13
3.2 Poválečný vývoj v USA.....	13
3.3 Hospodářský cyklus	16
3.4 Americká konjunktura	19
4. Hospodářská krize	21
4.1 Krach na Wall Street.....	21
4.2 Řešení krize.....	23
5. První New Deal.....	25
5.1 Projekt „Sta dní“	25
5.1.1 Zemědělství.....	28
5.1.2 Průmysl	29
5.2 Důsledky projektu „Sta dní“	30
6. Druhý New Deal	31
7. Konec New Dealu	33
8. Zhodnocení New Dealu.....	35
8.1 New Deal pomohl vybědnout z Velké deprese.....	35
8.2 New Deal byl politickým a ekonomickým úspěchem.....	36
Praktická část.....	38
9. Regresní analýza pro zjištění závislosti dvou proměnných.....	38
9.1 Grafy - HDP, Vládní výdaje, Nezaměstnanost	40
9.2 Regresní analýza - HDP x Vládní výdaje 1933 - 1938	43
9.3 Regresní analýza - HDP x Nezaměstnanost 1933 - 1938	44
9.4 Regresní analýza – Vládní výdaje x Nezaměstnanost 1933 - 1938	45
9.5 Regresní analýza HDP x Nezaměstnanost 1929 – 1938	46
10. Závěr	47
11. Seznam použité literatury	50

Soupis zkratek uvedených v bakalářské práci

HDP - Hrubý domácí produkt

USA - Spojené státy americké

USD - Americký dolar

F. D. R. - Franklin Delano Roosevelt

REFICO - Finanční korporace pro obnovu USA

Emergency Banking Act - Nouzový bankovní zákon

Unemployment Relief Act - Zákon o odstranění nezaměstnanosti

Federal Emergency Relief Administration (FERA) - Úřad pro vládní výpomoc

Civilian Conservation Corps (CCC) – Civilní konzervační sbory

Public Works Administration (PWA) – Úřad pro veřejné práce

Agricultural Adjustment Act (AAA) – Zákon o regulaci zemědělství

Agricultural Adjustment Administration (AAA) – Úřad pro regulaci zemědělství

National Industrial Recovery Act (NIRA) – Zákon o celonárodní obnově průmyslu

National Recovery Administration (NRA) – Národní obnovovací úřad

Blanket code - pokrývkový kodex

Work Progress Administration (WPA) – Úřad pro rozvoj práce

Social Security Act (SSA) - zákon o sociálním zabezpečení

Wagner Act - Wágnerův zákon

Fair Labor Standards Act - Zákon o slušných pracovních podmínkách

1. Úvod

Termínem New Deal, někdy také v překladech „Nový úděl“, či „Nové rozdělení“ je nejčastěji definován soubor hospodářských a hospodářsko-politických opatření realizovaných demokratickými administrativami v čele s Franklinem Delano Rooseveltem ve třicátých letech dvacátého století. Snahou tohoto vládního programu bylo snížit důsledky, které pramenily z Velké hospodářské krize. Tato krize, táhnoucí se od roku 1929, připravila milióny lidí o majetek a pro více než čtvrtinu lidí, kteří mohli pracovat, se práce nedostávala. Sociální úroveň obyvatelstva, průmysl i zemědělství se řítilo do velké katastrofy. Hlavní charakteristikou New Dealu byl jeho důraz na změnu v oblasti sociální a hospodářské, kterou se snažil poskytnout americké společnosti, vyčerpané předchozími roky, možnost znovu nastartovat svůj život k lepšímu.

Při výběru tohoto tématu hrálo roli několik skutečností. Prvním je můj zájem o historii, druhý faktor byl ten, že jsem měl chuť rozšířit svou práci New Deal, kterou jsem zpracovával v rámci předmětu Ekonomika veřejného sektoru v akademickém roce 2008/2009. Zejména tato má předchozí práce mě dovedla k myšlence napsat na toto téma práci bakalářskou.

2. Cíl práce a metodika

New Deal byl vládním programem, který měl řešit důsledky Velké hospodářské krize, ve které se USA ocitly po roce 1929. Cílem bakalářské práce je analyzovat tento vládní program v souvislosti s vývojem Velké hospodářské krize. Prioritou je zde najít příčiny, které vedly k Velké hospodářské krizi, analyzovat její následný průběh a označit hlavní důsledky, které se projevily na samotném běžném obyvatelstvu. Přičemž hlavním cílem je zhodnocení vlivu samotného vládního programu New Deal na hospodářskou situaci USA.

Metodika bakalářské práce zahrnuje dva základní postupy.

V první části - teoretické – je popsána situace, v níž se USA nacházely ve 20. letech 20. století, následně období Velké hospodářské krize, která propukla krachem na burzách Wall Streetu v roce 1929. Poté se snaží rozebrat vládní program prezidenta Franklina Delana Roosevelta, New Deal, v jeho hlavních dvou obdobích. Pro tuto část je primárním zdrojem sběr sekundárních dat z tuzemské i zahraniční literatury. Dále pak studium odborných článků a materiálů týkajících se tohoto tématu. V poslední řadě je nutné zmínit zdroje internetové.

Druhou částí je část praktická. V té je snahou poukázat na to, zda byl New Deal z hospodářského hlediska významný. Pro tuto část bylo nejprve nutné určit časové období, kterého se budou týkat další výpočty. Za toto období bylo v souvislosti s vládním programem New Deal, vybráno období mezi roky 1933 - 1938. Rok 1933 je rokem, kdy byl do úřadu prezidenta zvolen F. D. Roosevelt, který přichází se svoji politikou New Dealu. Rok 1938 je oficiálním koncem této éry New Dealu. Dalším úkolem bylo najít data, týkající se tohoto období, se kterými bylo možné pracovat dále. Za tyto data byly zvoleny tři hodnoty.

První hodnotou je HDP v miliardách dolarů. Druhou hodnotou jsou vládní výdaje v miliardách dolarů, kterými se vládnoucí administrativy snažily zlepšit tehdejší stav ekonomiky. Třetí hodnotou byla kvóta nezaměstnanosti v procentech. Ta byla zvolena zejména proto, aby poukázala na to, zda se např. růst HDP odrazil ve snížení nezaměstnanosti. Poslední částí bylo s pomocí statistického programu STATISTIKA 8.0, volně přístupného v učebnách ČZU, vypočítat zda mezi zvolenými hodnotami

v příslušném období, existuje vzájemná závislost. Zda tedy vládní program New Deal skutečně pomohl k nastartování ekonomiky USA „nemocné“ Velkou hospodářskou krizí. Pro tyto výpočty byla zvolena regresní analýza. Nejjednodušší formou této regresní analýzy je jednoduchá lineární regrese.

Regresní analýza v této bakalářské práci je prováděna ze dvou hlavních důvodů:

- A. Kvantitativní popis závislosti představuje významnou pomoc při řešení otázky, zda mezi dvěma sledovanými statistickými znaky (HDP, Vládní výdaje, Nezaměstnanost) existuje reálná příčinná závislost.
- B. Pokud dospějeme k výsledku, že tato závislost mezi zvolenými znaky je, je možné provádět tzv. regresní odhady. Ty spočívají v tom, že z hodnot jedněch uvedených dat je možné odhadovat hodnoty dat druhých.

Cílem regresní analýzy je nalezení vztahu mezi vysvětlovanou nebo závisle proměnnou X a jednou nebo více vysvětlujícími (nezávislými) proměnnými Y . Rovnice regresní přímky má obecný tvar $Y_i = \beta_0 + \beta_1 \times x_i + e_i$. Po výpočty v této práci jsme použili obecný tvar $Y_i = b_0 + b_1 \times x_i$.

Nejznámějším ukazatelem regresní analýzy je koeficient determinace R^2 . Koeficient determinace určuje kvalitu regresního modelu. Koeficient determinace nabývá hodnot z intervalu $< 0;1 >$ a udává, z kolika % jsou změny závislé proměnné vysvětlitelné změnami nezávislé proměnné. Pro výpočty v této práci by se index determinace měl pohybovat v rozmezí od 0,6 – 0,99. V každé regresní analýze existuje tzv. náhodná složka. Tu lze chápat jako výsledek působení nespécifikovaných náhodných vlivů. Tyto náhodné vlivy jsou pojmenovány jako rezidua. Pro potvrzení zda jsou tyto náhodné vlivy nezávislé, je nutné provést Durbin – Watsonův test autokorelace. Jeho hodnoty se pohybují v intervalu $< 0;4 >$. Pro nezamítnutí výsledku se hodnoty tohoto testu musejí pohybovat od 1,6 do 2,5. Přičemž optimální hodnota je 2. Pokud tento test takto vychází, potvrzuje se tím vztah mezi dvěma danými proměnnými.

Druhou pozorovanou hodnotou je odhad správnosti vztahu mezi zvolenou závislou a nezávislou proměnnou. Tato pravděpodobnost je značena písmenem p . Hodnota tohoto znaku by se měla blížit k nule.

Poslední hodnotou, důležitou ve výpočtech v této práci je regresní koeficient. Ten značíme písmenem b . Charakterizuje průměrnou změnu závisle proměnné, jež odpovídá změně nezávislé proměnné o jednu její jednotku. Je-li tento koeficient kladný, dochází s růstem hodnot nezávisle proměnné Y v průměru také k růstu závisle proměnné X . Tuto závislost nazýváme pozitivní. Je-li regresní koeficient záporný, dochází při růstu hodnot nezávislé proměnné v průměru k poklesu hodnot závisle proměnné. V tomto případě hovoříme o negativní závislosti.

Hlavní analýzou těchto výpočtů je tedy snaha prokázat závislost mezi zvolenými hodnotami a poukázat tak na to, zda byl New Deal opravdu, nejen sociálně, ale i ekonomicky významný.

Teoretická část

3. USA 20. léta 20 století

3.1 Důsledky první světové války

Hlavní důsledek První světové války byl ten, že se USA po jejím skončení dostaly do období spojeného s úpadkem ekonomiky, zejména s velmi vysokou nezaměstnaností. Krizi, která se prohlubovala, ale velmi rychle ukončila velká poptávka Evropských států po výrobcích a surovinách všeho druhu.¹ Ve všech velkých válkách dochází k nárůstu spotřeby všech surovin a zvýšení průmyslové výroby a ani v První světové válce tomu nebylo jinak. Výroba se zmechanizovala, rozšířil se provoz a tím se výrobní procesy velmi urychlily. Struktura vývozu se tedy změnila, zahrnovala zejména průmyslové výrobky. Válka změnila vývoj světové ekonomiky. Spojené státy se po jejím konci staly nejvýznamnější světovou velmocí. *Spojenci si během první světové války půjčili v USA dobrých deset miliard dolarů.*² Jeden z hlavních důvodů byl i ten, že se válka odehrávala na Evropském kontinentě, a ač to byla světová válka, americký kontinent zůstal válkou prakticky netknutý. USA navíc během války rozšířily svůj trh zejména do zemí Latinské Ameriky, kde do této doby byl vliv Evropských mocností suverénní.³

3.2 Poválečný vývoj v USA

Konec První světové války v roce 1918 nastal pouhý rok potom, co se do ní USA, na nátlak zbylých mocností Dohody přidaly. Výsledkem této války, která poprvé v dějinách zasáhla celý svět a způsobila všem obyvatelům, opravdový šok svou krutostí, počtem mrtvých i nových technologií boje v ní použitých, byla Versailleská mírová

¹ KMOCH, LUKÁŠ, *New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Bakalářská práce (Bc.), Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, Praha 2005, Vedoucí práce Ing. Ladislav Tajovský Ph.D

² MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 140-141

³ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

smlouva. Byla vytvořena Společnost národů, ale poválečné systémy zemí Evropy jí nedaly mnoho možností, jak ovlivňovat dění ve světě. Navíc se od Společnosti odvrátily USA, které válka katapultovala na první místo v pořadí států zásadně ovlivňujících svět. USA se tedy díky válce a obrovskému hospodářskému potenciálu, staly světovou velmocí číslo jedna.

Pro další vývoj v historii USA, však bylo důležitých více věcí, než jen pouhé konstatování, že Spojené státy se staly velmocí číslo jedna. I po válce umožňovaly USA Evropským státům půjčky na nákup amerického zboží. Tím Evropské státy přicházely o své devizové rezervy, které navíc neměly kde znovu získat.

Velmi brzy došlo v evropských zemích k vzestupu v zemědělství. Tento vzestup začal ovlivňovat zemědělství na americkém kontinentu. Nejvýrazněji se projevil pádem cen kukuřice a dalších zemědělských plodin. *Cena kukuřice klesla o 2,5 USD za bušl (36,4l) na méně než dolar. Bavlna poklesla o 0,35 USD na pouhých 0,13 USD za libru.*⁴ Tento pokles cen negativně ovlivnil především zemědělce a statkáře. Prakticky stejná situace nastala i v průmyslu. V podnicích bylo nutné začít propouštět a logicky vzrůstala nezaměstnanost. Objevovaly se první příznaky krize, která měla naplno propuknout později.

V této době se v USA konaly prezidentské volby, ve kterých zvítězil republikánský kandidát na úřad prezidenta, původně vydavatel novin, Warren Gamaliel Harding. Nezaměstnanost, to byl první z velikých problémů, který musela nově ustanovená vláda co nejrychleji začít řešit. Koncem roku 1921 počet nezaměstnaných vystoupal na 8 miliónů lidí. Tehdejší ministr obchodu a pozdější americký prezident Herbert Clark Hoover přišel s návrhy na rozsáhlou sérii projektů veřejných prací. Stavby silnic, letišť, domů pro vysloužilé vojáky a spousta jiných větších, či menších projektů měla lidem navrátit práci. Docházelo k elektrifikaci země a růstu průmyslových center. H. C. Hoover také v této době vytvořil komisi patnácti odborníků, která měla na starosti zjednodušení a zefektivnění průmyslové výroby. Došlo ke standardizaci mnoha nových typů výrobků, dlažebních kostek, trubek, náradí. Tato opatření vyvolala konjunkturu, která byla ještě umocněna ochrannářskými opatřeními

⁴ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 129

amerického trhu. Situaci ještě prohloubil Forney – McCumberův celní zákon, který byl vydán 21. září 1922. Ten prakticky zakázal dovoz jakéhokoliv zboží do USA. Později byl přijat dodatek k americké ústavě o zavedení prohibice. Spolu s prohibicí začala vzkvétat mafie. Nebylo města, kde by se „někdo někoho“ nebál. Tyto časy jsou pro Ameriku, jako symbol demokracie pramálo příznačné. V součtu všech událostí se tedy zákon o prohibici jevil jako velmi směšný a neúčinný. Ve skutečnosti toto omezení mělo jediný dopad na samotnou státní pokladnu, protože se stát sám ochuzoval o peníze spojené s dovozem a cly uvalenými na samotný alkohol.

Během dvacátých let se dostávalo do problémů také zemědělství. Farmáři neměli možnost prodávat své vypěstované výrobky, za pro ně přijatelnou cenu a logicky museli ceny snižovat. *V letech 1922 – 1927 muselo milión zemědělců opustit půdu a ti, co zůstali, na tom nebyli o mnoho lépe. Čistý roční příjem farmáře klesl pod osm set dolarů. Na farmáře, živící národ, nepřipadalo ani deset procent národního důchodu.*⁵ Tuto nepříznivou pozici amerických farmářů a statkářů se snažila vylepšit iniciativa tzv. Zemědělského bloku v Americkém Kongresu. Tato koalice skládající se ze západních republikánů a jižanských demokratů v letech 1921 – 1923 prosadila sérii zákonů, které umožnily legálně obcházet protitrustové zákony dříve zavedené prezidentem W. Wilsonem. Díky tomu se mohli farmáři spojovat do větších celků a zlepšili si tím pozici pro vyjednávání s odběrateli.⁶ V roce 1924 dva z amerických senátorů navrhli zavést velmi vysoká dovozní cla na veškeré zemědělské produkty, neprodané americké zásoby naopak dotovat a prodávat na světových trzích za přijatelnou cenu pro americké farmáře. S tímto návrhem však nesouhlasil nově zvolený prezident Calvin Coolidge, který toto chování považoval za neústavní spojené s cenovou diskriminací a navrhovaný zákon vetoval. Po událostech, které ústily v „mafiaňskou dobu“ a zastrašování doprovázející vládu předchozího prezidenta, byl americký lid spokojen, že prezidentem se stal poctivý a skromný muž. Když vyvstala otázka jeho znovuzvolení, rozhodl se, že bude kandidovat a následně prezidentské křeslo, se 382 hlasy proti 136 jeho protikandidáta Johna W. Davise, obhájil. *Do úřadu byl uveden 4. března 1925 a jeho*

⁵ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 136

⁶ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

*nástupní řeč byla prvním projevem, který vysílal rozhlas.*⁷ C. Coolidge se domníval, že jeho předním posláním je omezit veřejné daně a výdaje. Chtěl tak vytvořit podmínky, v nichž každý občan v této „uvolněné“ bude mít možnost najít své štěstí. Další vývoj USA a celého světa měl ukázat, že tento jeho postoj uvolněnosti, nebyl zcela správný. I přes to americká ekonomika od roku 1920 do roku 1929 vzrůstala.

3.3 Hospodářský cyklus

Pro následný vývoj situace v USA je důležité si vysvětlit termín hospodářský cyklus. Každý ekonomický vývoj ve společnosti je provázen pravidelně se opakujícími sériemi vzestupů a pádů z inflačního období vyznačujících se zvýšenou obchodní aktivitou, vyšší zaměstnaností a vyššími cenami, následovaných vzápětí recesemi nebo depresemi. Ty se naopak vyznačovaly klesající obchodní aktivitou, vyšší nezaměstnaností a klesajícími cenami. Snahou každé ekonomiky je dosažení ekonomické rovnováhy, která zaručuje efektivní stav celé ekonomiky a nejpříznivější podmínky pro trh. Tato efektivnost je dosahována stálou posloupností dílčích nerovnováh. Každá ekonomika se tedy odráží v tzv. cyklickém vývoji hospodářství. Tento vývoj hospodářství nezahrnuje pouze ekonomiky jednotlivých států, ale obsahuje i celkovou světovou ekonomiku.⁸ To bylo možné pozorovat i ve Velké hospodářské krizi odstartované v roce 1929. Velkou hospodářskou krizí se zabývá další kapitola práce.

Hospodářský cyklus lze popsat jako posloupnost čtyř fází.

První fází je expanze. Můžeme jí také nazvat rozvojovým obdobím ekonomiky, či konjunkturou. V tomto období se podnikům a domácnostem dobře daří. Roste nabídka i poptávka. Celkově se podnikům zvyšují zisky, zaměstnancům se zvyšují platy. Podniky jsou schopny nabízet více statků a roste jejich spotřeba. Státu se tedy v tomto období daří, může více investovat, protože získává více peněz na daních. V určitém okamžiku se však takto enormně prosperující podniky odpoutávají od reálně dosažitelné poptávky, začínají investovat do rozvoje výroby a vytváří nové výrobní

⁷ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 131

⁸ ŠVARCOVÁ, Jana, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/50_hospodarsky_cyklus.htm

kapacity a celkové zásoby zboží. Tyto zásoby už nemohou poptávající plně využít.⁹ Když tato situace nastane, první fáze dosahuje svého vrcholu a přichází fáze druhá.

Druhou fází je ekonomický vrchol. V tomto období převyšuje nabídka poptávku. Podniky stále produkují velké množství nových produktů a služeb, ale strana poptávajících už nevyužívá toto celkové množství v plné míře a začíná zaostávat. Reálné množství vyrobených produktů a služeb je tedy větší, než potencionální produkt. Celková ekonomika země se tak ocitá za hranicemi svých produkčních možností. V tomto období hrozí každé ekonomice riziko následné hospodářské krize.¹⁰

Třetí fází přicházející po období vrcholu je krize, nebo též recese. V tomto období dochází k výraznému poklesu nabídky i poptávky. Poptávka se s tímto vývojem zcela zabrzdí a podniky mají velký problém s prodejem všech typů produktů. Dochází k jejich krachu. Spolu s krachem podniků jde ruku v ruce strmý růst nezaměstnanosti. Obyvatelstvo se dostává do životních potíží. Lidé, kteří svou práci ještě mají, se však chovají velmi spořivě, což v důsledku celou krizi logicky prohlubuje. Celková výkonnost ekonomiky upadá, reálný produkt klesá a směřuje k produktu potencionálnímu. Když se ekonomika dostane až pod hranici produktu potencionálního, dochází k bankrotu. V období pokročilého stádia krize již ekonomika nedokáže využít ani svých zdrojů a dostává se pod hranici svých produkčních možností. To souvisí s tzv. Okunovým zákonem, který vyjadřuje *empirický vztah vyjadřující závislost rozdílu mezi skutečným a potenciálním produktem na rozdílu skutečné míry nezaměstnanosti a přirozené míry nezaměstnanosti*.¹¹ Prakticky to znamená, že každá poklesu skutečného HDP o dvě procenta vůči potenciálnímu HDP znamená zvýšení nezaměstnanosti o jedno procento. Dle Keynesianské koncepce úlohy státní ekonomiky může stát v tomto období aktivně zasahovat do ekonomiky. V případě krize má však stát nižší příjmy, proto tyto státní výdaje je schopen krýt pouze na základě zadlužení státního rozpočtu.

⁹ ŠVARCOVÁ, Jana, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/50-1_expanze.htm

¹⁰ ŠVARCOVÁ, Jana, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/50-2_vrchol.htm

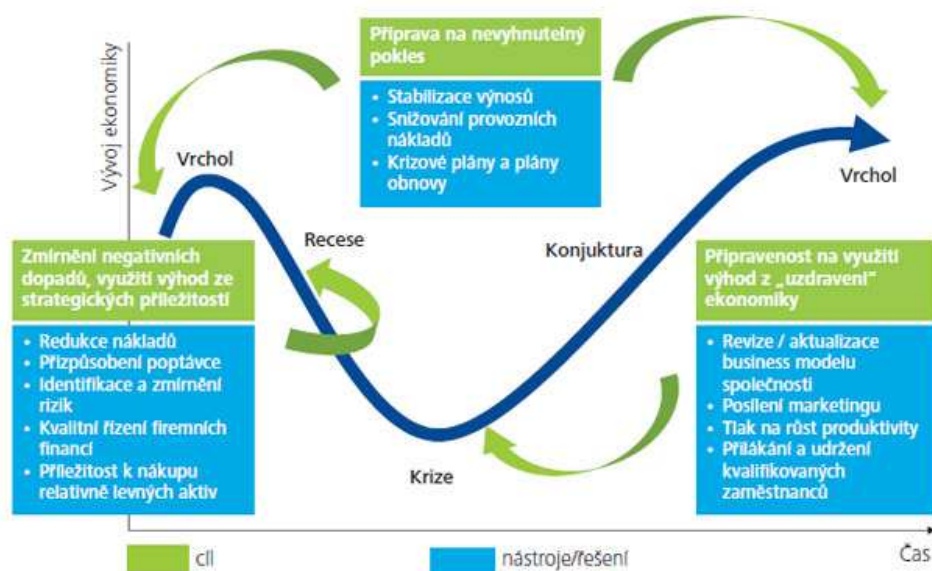
¹¹ BUSINESS CENTER.CZ, *Okunův zákon*, [online] 1998-2010 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pojmy/p997-Okunuv-zakon.aspx>

S každým zadlužením tedy přichází spousta rizik a negativních ekonomických dopadů.¹² Pro tuto státní intervenci se rozhodl i Franklin D. Roosevelt v případě svého vládního programu New Deal.

Poslední fází hospodářského cyklu je sedlo, dno nebo také oživení. Z pohledu života člověka, poptávka nikdy nemůže klesnout k bodu nula. Podniky, které v období recese nezkrachovaly, v tomto období minimalizují své náklady a ceny a pomalu se dostávají do vyrovnanosti s poptávkou. Každý podnik se snaží hledat nové možnosti svého podnikání, snaží se obnovit svoji výrobu a v neposlední řadě zaměstná nové pracovníky. Každá domácnost díky vyšším příjmům začíná bohatnout a může začít znovu utrácet.¹³ Přirozeně se tedy znovu rozbíhá fáze expanze neboli konjunktury.

Celý hospodářský cyklus se tedy takto opakuje v určitých typech. Rozeznáváme tři typy hospodářských cyklů. Krátkodobé, trvající tři roky, střednědobé, trvající deset až dvanáct let a dlouhodobé, které mohou trvat až padesát let. Ty jsou spojeny zejména s výraznými změnami ve výrobních technologiích nebo s politickými událostmi.

Obrázek 1. Hospodářský cyklus

Zdroj: http://deloittece.bingodisk.com/public/cz/img/cz_graf_HCAS_130509_631x379.jpg

¹² ŠVARCOVÁ, Jana, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/50-3_krize.htm

¹³ ŠVARCOVÁ, Jana, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: http://www.ceed.cz/makroekonomie/50-4_sedlo.htm

3.4 Americká konjunktura

Po definování základních termínů hospodářského cyklu se práce zaměří na dění v souvislosti s vládou Calvina Coolidge a tzv. Americkou konjunkturou. Do popředí se dostává slovo konjunktura, tedy z ekonomického hlediska, rozvoj, rozmach v souvislosti s příznivými ekonomickými podmínkami (viz. výše). Řada podnikatelů si uvědomovala, že sériová výroba, která se postupem času ve velkých závodech drala do popředí, vyžaduje mnoho kupujících a znamená vysoké mzdy. Henry Ford a jeho závod například usiloval o nízké prodejní ceny automobilu a postupem času si opravdu každý mohl dovolit koupit automobil. V roce 1927 Fordovy závody uvedly na trh nový model Fordu A. Tato událost se stala významnou pro celé USA. „V roce 1919 bylo v zemi 7 miliónů aut, v roce 1929 dvacet tři milióny. Zemi začali zaplavovat benzínové pumpy a autoopravny. Ve městech řídila dopravu červená a zelená světla. S automobilovým průmyslem vzkvétal i průmysl na výrobu pneumatik. Jezdit autem se stávalo nepopiratelným právem člověka. Těsně za auty šlo rádio. Prodej rozhlasových přijímačů stoupl z šedesáti miliónů dolarů v roce 1922 na osm set čtyřicet dva milióny v roce 1929.“¹⁴

Spousta lidí si již mohla dovolit všechny předměty spojené se stále stoupající životní úrovní. Podnikání se stávalo zábavou, honbou za štěstím. Lidé utráceli nejen své pravidelně vydělané peníze, ale navíc kupovaly na splátky zboží, které jim doporučovala, také velmi se rozvíjející reklama. Před První světovou válkou se na splátky kupovaly jen předměty, které byly pro člověka důležité pro celý život, například domy. Po válce se na měsíční splátky dalo koupit téměř vše. Tyto snadné úvěry umožňovaly mladé generaci zajistit všechno, na co si aktuálně vzpomněla a po čem nejvíce toužila. Problém však byl v tom, že nikdo nepřemýšlel nad tím, zda bude schopen tyto úvěry v budoucnu zaplatit. Každý tedy kupoval. Pravidla tohoto obchodu byla velmi jednoduchá. Stačilo složit jednu desetinu ceny a zbytek uhradil makléř, který si však nechal akcie kupujících jako jistinu. Makléři si účtovali úrok 6 – 15% ročně. Ve skutečnosti to však bylo velice málo, jelikož se stávalo, že během jediného dne

¹⁴ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 133

vzrůstala hodnota akcií některých firem až o 10%.¹⁵ Celou situaci umocňovalo to, že se lidem vyplňovaly jejich hmotné požadavky. Všichni viděli, jak moc se jim z těchto obchodů s akciemi rozmnožují peníze, a to je nutilo nakupovat víc a víc.

Tyto snadno získatelné úvěry spolu s nízkými daněmi v sobě skrývaly jedno velké nebezpečí. Zvyšovalo se oběživo a tím se usnadňovala inflace. V takovýchto časech, kdy lidé hodně nakupují, ale zároveň množství nestoupá, dochází ke zvyšování cen. Takto se na dlouhou dobu zatěžkávaly rodinné rozpočty v každé americké rodině, v každém americkém státě a v neposlední řadě v celé zemi. Americe se tímto vytvářel několikamiliardový dluh.

Velmi rychle se vytvořil obrovský, ale fiktivní majetek, který stál na křehkých základech burzy. Na tuto situaci upozorňovalo mnoho odborníků, ale nikdo je nebral vážně. Začaly vznikat obavy, co by se stalo, kdyby najednou všichni chtěli ony zakoupené akcie prodat zpět. Reakcí však na to byla ve většině případů pouze strohá odpověď: „*Proč by se někdo chtěl zbavovat něčeho, na čem vydělává?*“ Mnoho odborníků začínalo tušit krizi, která se pomalu ale jistě začala blížit. Kdyby se tuto krizi v roce 1928, nebo alespoň v polovině roku 1929, někdo pokusil zastavit, s největší pravděpodobností by k žádné nedošlo a nic by se nestalo. Nastal by sice úpadek ekonomiky a lidé by byli nespokojeni, ale nedošlo by k tak ničivé krizi, která přišla vzápětí. To jsou však pouhá „kdyby“.

¹⁵ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

4. Hospodářská krize

Přes všechny problémy americká ekonomika nadále prosperovala. Na upozornění o blížící se krizi se nijak výrazně nehledělo. Od roku 1924 do roku 1927 výrazně stoupl počet spotřebitelských úvěrů a zároveň se snížil trh v zemědělské sféře. USA se pomalu stávaly úvěrovým národem a velké množství úvěrů mělo za následek krach některých bank. V letech 1921-1930 zaniklo v USA téměř 7000 bank. Nejhorší byl rok 1925, kdy došlo k selhání 1181 bank z federálního rezervního systému, se vklady 874,670,000 \$ a nečlenských bank 5806 s vkladem 1,711,718,000 \$. Nejvíce zanikalo bank na severozápadě a na jihu USA.

Po roce 1925 tedy nastala celková obchodní krize.

4.1 Krach na Wall Street

Počátkem jara roku 1929 došlo k všeobecnému poklesu cen na světových trzích. Bylo upozorňováno na velké množství úvěrů. Banky, které do té doby ještě nezkrachovaly, proto začínaly úvěry od lidí vymáhat. Lidé byli těmito okolnostmi donuceni zbavovat se dříve nakoupených akcií.¹⁶

Akcie se poprvé výrazně zatřáslly 4. září 1929. Dne 23. října došlo ke zhroucení cen akcií. Den na to 24. října, který je v historii zapsán jako „černý čtvrtek“, nastala pohroma. Každý se snažil zbavit všech svých akcií, které do té doby ještě vlastnil. Přišly příkazy k prodeji mnoha miliónů akcií za jakoukoliv cenu. *Naprostá panika nastala v jedenáct hodin dopoledne. Burzovní telegrafy byly naprosto zahlceny příkazy prodeje. Kolem poledne nejhorší situace poněkud ustala a začaly se organizovat první záchranná akce amerického trhu. Skupina vlivných bankéřů z nejbohatších rodin USA dala dohromady částku mezi 20 – 30 milióny \$ na nákup akcií, aby trh mohl fungovat dál. Trh se snažili zachránit i jedinci. Například viceprezident burzy na Wall street Richard Whitney, a koupil 10 tisíc akcií firmy U. S. Steel a některých dalších firem za*

¹⁶ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

vyšší než nabízenou cenu. Během chvilky utratil 20 miliónů USD.¹⁷ Jeho statečný obchodní zásah měl bohužel velmi krátkodobý účinek. Burzovní telegrafy nedokázaly držet tempo s rychlostí obchodních operací a pod vlivem špatných informačních zpráv se akcie prodávaly dál. Za jediný den se prodalo skoro 13 miliónů akcií. Celkový počet byl třikrát větší než normálně. Situace se neuklidnila ani po neděli. Chaotický prodej pokračoval a vyvrcholil v úterý 29. října 1929, které bylo pojmenováno “strašné”. Prodejní ceny 16,5 miliónů akcií klesly téměř na nulu. Z mnoha lidí se během několika hodin stali chudáci, kteří přišli o všechno.

Tehdejší humorista Will Rogers popsal situaci takto: “V newyorských hotelích se recepční ptali hostů: ,Chcete pokoj na spaní, nebo chcete skočit z okna? Ale pokud budete chtít pokoj, ze kterého se dá vyskočit, budete si muset vystát pěkně dlouhou frontu.”¹⁸ I když je tento citát trochu přehnaný, spousty známých i neznámých osobností spáchaly sebevraždu.

To byl začátek Velké hospodářské krize, která znamenala obrovskou změnu v hospodářském uvažování, nejen USA, ale i celého světa.

Černý čtvrtek měl na americké hospodářství tragický dopad. Škodu utrpěl úplně každý, jelikož burza byla provázána se všemi oblastmi lidské činnosti.

Pokles cen cenných papírů započal sérii bankrotů. Ta nastala poté, co lidé nebyli schopni splácet své úvěry a díky tomu se mnoho podniků, bank a firem dostalo do platební neschopnosti. Podniky musely začít propouštět a začala se zvyšovat nezaměstnanost. Nezaměstnaní přestali platit úvěry ještě ve větší míře, na které v důsledku nezaměstnanosti logicky neměli, a tak docházelo k exekucím a stěhování lidí do chudinských čtvrtí. Začaly vznikat slumy z plechu, lepenky a papírových krabic, které zaplňovaly okolí u každé továrny a podél železničních tratí. I ti dosud zaměstnaní byli postiženi snižováním mezd a zhoršováním pracovních podmínek. Nemohli si však stěžovat, jelikož na každou pracovní pozici již čekalo mnoho nezaměstnaných, kteří byli

¹⁷ KMOCH, LUKÁŠ, *New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Bakalářská práce (Bc.), Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, Praha 2005, Vedoucí práce Ing. Ladislav Tajovský Ph.D

¹⁸ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

ochotni pracovat i za jakýchkoli podmínek, jen aby mohli pracovat vůbec. Krize postihla i drobné rolníky a zemědělce. Ti přicházeli o příjmy z hospodaření, protože nemohli prodat své výrobky. Neměli komu je prodat, neměli na splacení dluhů a nájemného z půdy, a tak krachovali také. Spousta potravin se ničila. Pšenicí a jinými obilninami se topilo v lokomotivách, továrnách, jen aby se jejich ceny nedostaly ještě níž.¹⁹ V roce 1929 byly nezaměstnány 2 milióny lidí. Na konci roku 1930 se toto číslo vyšplhalo přes 7 miliónů. Růst nezaměstnanosti se zastavil až v prvním pololetí roku 1933 a to na úrovni 13 miliónů lidí. *Krize měla i hluboké sociální následky. Lidé se začali později ženit, porodnost poklesla, v roce 1929 bylo uzavřeno 1 322 000 sňatků, v roce 1932 981 903 sňatků.*²⁰

4.2 Řešení krize

Po smrti C. Coolidge byl do prezidentského křesla zvolen Herbert C. Hoover. Byl přesvědčen, že se USA musí dostat z kritické doby a opět začít dominovat na světových trzích. Ve svých projevech k lidem se snažil veřejnost přesvědčit zejména, aby neztrácela naději na lepší zítřky a obrat k lepšímu. Apeloval na podnikatele, kteří ještě nebyli okolnostmi donuceni zavřít své podniky, aby je nezavírali, ale aby se co nejvíce snažili stávající pracující dělníky udržet a nepropouštět. Byl přesvědčen o tom, že kdyby tak učinili, postupem času by se takto zlikvidovala kupní síla těchto posledních zaměstnanců. Tím by se krize ještě prohloubila. Tyto projevy byly, zejména v počátcích krize velmi důležité, protože nedocházelo k velkým protestům podnikatelů. Postupem času se však toto logicky změnilo, protože podnikatelé nemohli podnikat nadále se ztrátou. Měli problém uživit sami sebe. Byli tedy donuceni začít propouštět.

Během počátečních měsíců krize se prezident snažil co nejvíce zvýšit tempo veřejných prací, které měly vytvořit pracovní příležitosti pro stoupající počet nezaměstnaných. H.C. Hoover se snažil podpořit jak zemědělce, tak podnikatele a výrobce. *V roce 1930 byl přijat Hawleyho - Smoothův celní sazebník, který zvedl cla*

¹⁹ CHARVÁT, J., *Světové dějiny*, str. 484

²⁰ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 149

v průměru o 32 – 40%. Prezident byl svými ekonomickými poradci varován, že tento krok bude v konečném důsledku spíše negativní, ale H.C. Hoover trval na svém. Tento sazebník však, jak mu bylo předpovídáno odborníky, těžce poškodil celý mezinárodní obchod a krize se tak ještě více prohloubila.²¹

V roce 1931 nastal drobný hospodářský vzestup. Ten byl však okamžitě vystřídán dalším hospodářským propadem, způsobený zejména událostmi v Evropě, kde zkrachovalo několik významných bank.

V této době dalšího propadu byl Americký Kongres nucen zřídit Finanční korporaci pro obnovu země, tzv. REFINCO. Tato korporace byla dotována ze státní pokladny částkou 500 miliónů \$. Stát měl pravomoc zvýšit dotace této finanční korporace až o další 2 mld \$. REFINCO mělo pravomoc poskytovat nouzové půjčky bankám, pojišťovnám, stavebním společnostem a úvěrovým firmám. Tato korporace zabránila mnoha bankrotům, a i přes kritiku pro protěžování podnikatelů na úkor pracujících, zůstala nejdůležitějším federálním úřadem i během druhé světové války.²²

Rok 1932 byl rokem prezidentských voleb. Postavení republikánské strany, s vládnoucím prezidentem H.C. Hooverem, bylo tedy v důsledku všech předchozích událostí nevýhodné. Nezaměstnaní, farmáři i podnikatelé byli čím dál tím více nespokojení. Připadalo jim, že současná vláda pro ně nic nedělá. Postavení druhé, demokratické strany, bylo tedy naopak velmi silné. Demokraté slibovali velké změny v hospodářské politice. Měla skončit mnohými kritizovaná prohibice. Lidé potřebovali slyšet, že se budou v kritické době dít změny, a tak bylo vcelku jasné, že H. C. Hoover prezidentské křeslo neobhájí. Jeho soupeřem byl demokratický kandidát na prezidenta Franklin D. Roosevelt. Ten byl veřejnosti znám jako schopný politik. Za První světové války byl výborným náměstkem ministra námořnictva. Kdysi vynikající atlet, však po válce, v důsledku obrny ochrnl od pasu dolů. Přesto však pokračoval ve své politické kariéře s nadlidským úsilím. Tato nemoc ho nezdeptala, naopak velmi posílila a pro

²¹ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

²² LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-05], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

americký lid byl, i přes tento svůj fyzický handicap, silnou osobností. Výsledek voleb byl jednoznačný.

F. D. Roosevelt vyhrál s velkou převahou téměř ve všech amerických státech. Při svém jmenování vyhlásil svou politiku a zavázal se vůči americkému lidu těmito slovy: „*Slavnostně zavazuji Vás i sebe, že americký lid dostane New Deal.*“²³

5. První New Deal

5.1 Projekt „Sta dní“

Hned při svém nástupním projevu vyhlásil Franklin D. Roosevelt, projekt „Sta dní“. Nejdůležitější období pro další vývoj situace v USA. V tomto období prezident předložil a v drtivé většině i prosadil, množství reformních legislativních návrhů.

Heslem v těchto dnech byla tři slova, která provázela celé toto období. Hlavním úkolem byla krátkodobá pomoc postiženým vrstvám a zmírnění sociálních důsledků, které přinesla krize (**Relief**). Poté celková reforma ekonomického systému vylučující podobné zhroucení, jako v roce 1929 (**Reform**) a oživení hospodářství a nastartování dlouhodobého příznivého vývoje (**Recovery**). Prvním z hlavních úkolů bylo vytvořit fungující bankovní systém, od něhož se odvíjelo všechno ostatní a následně vyřešit nezaměstnanost lidí, kteří v předchozím období přišli o práci. V den svého uvedení do úřadu, požádal prezident Americký Kongres o sérii plných mocí, které mu měly zajistit plné pravomoci v zákonném rozhodování. Díky těmto pravomocím mohl již jeden den po svém zvolení, tedy 5. března 1932, vyhlásit federální bankovní prázdniny. Ty měly stabilizovat bankovní sektor, zabránit pokračující nedůvěře lidí ve finanční instituce. Trvaly až do 9. března 1932. Důležitou věcí v těchto dnech bylo také to, že vláda dala do oběhu papírové peníze ze státních rezerv. 9. března 1932 se znovu sešel Americký Kongres, který měl schválit důležité zákony. Tak se také stalo. Téměř jednomyslně byl přijat **Emergency Banking Act** (Nouzový bankovní zákon). Tento zákon dával

²³ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 153

veškerou plnou moc prezidentu Rooseveltovi v otázce amerického dolaru a vývoji měny. Ve většině bank, se vyměnili vedoucí pracovníci a pomalu se začínalo na nových základech.

Tento první přijatý zákon byl pro další vývoj bank velmi důležitý, zažehnal totiž jejich možnost úplně zkrachovat. Poskytl vládě kontrolu jak proti exportu a hromadění zlata, stříbra a měny, tak proti znovu otevření „nezdravých“ bank. Přijetím tohoto zákona se také rozběhl státní proces přezkoumávání podmínek a licencí bank, které byly uzavřeny, aby mohly být znovu co nejdříve otevřeny. S obměnou vedení v bankách měli drobní podnikatelé získat dříve ztracenou důvěru v tyto banky. *Důvěra se lidem vrátila i poté, co F. D. Roosevelt 12. 3. 1932, promluvil k americkému lidu prostřednictvím rádia a vysvětlil, co vláda dělá a požádal je, aby vrátili své peníze do bank.*²⁴ Výsledkem bylo, že se do konce měsíce března vrátilo do bank 630 miliónů \$. Na základě tohoto mohl být sestaven schodkový rozpočet pro další vývoj. Nemalou roli v tomto raném procesu „uzdravování ekonomiky“ hrálo REFICO (viz. výše). Tato korporace ze státních peněz financovala mnoho rozsáhlých procesů, které umožnily lidem znovu začít pracovat.

Hlavní tezí Rooseveltovy ekonomické obnovy měla být tzv. „Teorie hojných peněz“. Tak začala být prosazována inflační politika, místo té současné, deflační.²⁵ K lidem se měly dostat peníze, měli mít možnost začít nakupovat, prodávat, a tak znovu vzchopit koloběh ekonomiky. Nutností inflační politiky byla pružná měna. F. D. Roosevelt tedy prosadil, v důsledku svých dříve zmíněných pravomocí, odpoutání se od současné ceny dolaru a k následné devalvaci na novou úroveň zhruba 60% původní hodnoty. Tato devalvace amerického dolaru měla za hlavní cíl, podpořit nákupní sílu, která následně vyvolala růst cen akcií.

Druhým z hlavních bodů nového vládního programu bylo vyřešit nezaměstnanost. Tu bylo potřeba řešit ze dvou hledisek, dočasnými opatřeními a

²⁴ KMOCH, LUKÁŠ, *New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Bakalářská práce (Bc.), Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, Praha 2005, Vedoucí práce Ing. Ladislav Tajovský Ph.D

²⁵ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

opatřeními, která měla trvat déle po zažehnutí akutní nezaměstnanosti. V posledních dnech měsíce března roku 1933 byl přijat **Unemployment Relief Act** (Zákon o odstranění nezaměstnanosti). Ruku v ruce s tímto zákonem byla vytvořena vládní administrativa **Federal Emergency Relief Administration** (FERA), která, obdobně jako REFICO byla dotována 500 milióny \$ na akutní podporu nezaměstnaných. Za úkol měla tedy hlavně financovat projekty veřejných prací. Další vládní iniciativou bylo vytvoření jednotek **Civilian Conservation Corps** (CCC – Civilní konzervační sbor). Tyto jednotky shromažďovaly mladé nezaměstnané lidi ve věku od 18 do 27 let. Celkem jich bylo přes 270 tisíc. Morálka těchto sborů byla téměř vojenská. Všichni bydleli a stravovali se v táborech. Jejich mzda činila dolar na den. Prováděli veřejné práce všeho druhu. Pracovali zejména při zalesňování, prořezávání lesů, úpravě národních parků a výstavbě protipožárních proluk.²⁶ Tento sbor byl veden Robertem Fechnerem, a na všechny tyto práce vláda vyčlenila bezmála deset miliónů \$. Tyto sbory fungovaly až do roku 1942. Byly jednou z hlavních složek při dočasném odstranění nezaměstnanosti. K celkovému oživení ekonomiky však logicky nepřispěly. Byly prototypním úkazem toho, co F. D. Roosevelt považoval za nejdůležitější, totiž vrátit lidem práci a naději.

Další z vládních opatření, které mělo řešit nezaměstnanost dočasně a rychle bylo vytvoření **Public Works Administration** (PWA – Úřad pro veřejné práce) v polovině června roku 1933. Tento úřad měl, podobně jako Civilian Conservation Corps, organizovat veřejné práce pro nezaměstnané. V rámci tohoto projektu probíhaly opravy a výstavba silnic, začaly se stavět elektrárny, plynárny a vodní stavby. V čele tohoto úřadu stál schopný ministr vnitra Harold L. Ickes. Vládní dotace, které tento úřad měl přerozdělit, byly ve výši 3,7 miliardy \$.

Pokud chceme shrnout přínos těchto dočasných opatření, které byly v rámci prvních „Sta dní“, musíme zde zmínit zejména to, že F. D. Roosevelt opravdu dokázal rychle řešit situaci, která nastala. Nejdůležitější věcí z hlediska budoucího ekonomického vývoje byl jistě Emergency Banking Act (Nouzový bankovní zákon).

²⁶ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 171

Nejdůležitější bylo to, že lidem morálně zdeptaným krizí, se podařilo vrátit naději a možnost začít znovu pracovat a žít „normální“ život.

F. D. Roosevelt věděl, že pokud se má ekonomika USA znovu nastartovat, musí vytvořit vedle prvních, dočasných opatření i opatření trvalá.

5.1.1 Zemědělství

Pro zdrčené farmáře, kterým se v předchozí době hromadily dluhy, bylo potřeba velmi citlivých zásahů. Nejdříve bylo potřeba zabránit tomu, aby je jejich věřitelé vyhnali z půdy. Tomu se mělo zabránit tak, že se část těchto hypoték farmářů převedla na konto státu. Byly vydány vládní dluhopisy se čtyřprocentním ročním úrokem a tyto dluhopisy dostali věřitelé farmářů výměnou za jejich hypotéky. Věřitelé tím sice přišli o část svých úroků, ale dostali zpátky svůj vlastní kapitál. Farmáři se tedy tímto stali dlužníky státu s prakticky neomezeným splatným termínem. Druhým cílem, po tomto vykoupení od věřitelů, bylo zvýšit ceny na úroveň, která by umožnila farmářům krýt jejich trvalé výlohy.²⁷

Tyto nové zemědělské podmínky měl přinést nový **Agricultural Adjustment Act** (AAA – Zákon o regulaci zemědělství), který byl přijat 12. května 1933. Vedením úřadu **Agricultural Adjustment Administration** (AAA – Úřad pro regulaci zemědělství) byl pověřen ministr zemědělství Henry A. Wallace. *Tento zákon zabezpečoval provádění vládních programů spočívající v dotování farmářů, kteří se zavázali, že svoji produkci omezí. Docházelo tak k zaorávání miliónů hektarů půdy, pálení již sklizené úrody a vybíjení miliónů kusů hospodářského zvířectva. Tedy základním pilířem Rooseveltových zemědělských opatření byla snaha zvýšit důchod agrárního sektoru jako celku tlakem na omezení nabídky a tím na růst cen farmářské produkce.*²⁸

²⁷ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 173-174

²⁸ TAJOVSKÝ, L., *Autoreferát Disertační práce – New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Praha 2004, str. 10

5.1.2 Průmysl

První z trvalých opatření o odstranění širší nezaměstnanosti spojené s úpadkem průmyslu, bylo vytvoření nového, nejrevolučnějšího a později nejdiskutovanějšího zákona **National Industrial Recovery Act** (NIRA – Zákon o celonárodní obnově průmyslu) 16. června 1933. Spolu s tímto zákonem byla vytvořena organizace **National Recovery Administration** (NRA – Národní obnovovací úřad). V čele tohoto úřadu stanul Hugo S. Johnson. Cílem tohoto zákona bylo zkrátit pracovní dobu v souladu s rozvojem nové techniky, stanovit minimální mzdy a povolit a podporovat obchodní sdružení mezi průmyslníky stejného odvětví. Těm následně měly být určeny ceny s přihlédnutím na jejich výrobní náklady, měla být omezena konkurence, která by v této době škodila ještě více než za normálních okolností.

Bylo také nutné stabilizovat ceny a mzdy. Tyto všechny výsledky měly být dosaženy v dohodě s průmyslníky, kteří spolu se svými dělníky vypracovali pro svá odvětví tzv. kodexy. Byla zde tedy snaha ustanovit lepší spolupráci průmyslníků pod vládní kontrolou. To se stalo později velkým terčem kritiky při soudních konfliktech s NIRA. Spolu s NIRA byl ustanoven **Blanket code** (*pokrývkový kodex*)²⁹, který byl platný pro všechna průmyslová odvětví. Ustanovoval zavedení společné cenové politiky, pravidla hospodářské soutěže a některá sociální pravidla. Byla zakázána dětská práce, pracovní doba směla být maximálně čtyřicet hodin týdně, minimální mzda v rozmezí od dvanácti do patnácti dolarů, a posledním pravidlem byla možnost dělníků organizovat odbory. Spotřebitelé si však na tyto kodexy průmyslníků začali stěžovat, protože jejich důsledkem byly vyšší ceny. Dělníci upozorňovali na to, že jejich zaměstnavatelé kodexy stanovené státem obcházejí a že vyhovují zejména velkopodnikatelům.

V roce 1935 byl tento zákon Nejvyšším soudem zakázán, jako protiústavní. Tyto kodexy byly shledány jako nezákonné zasažení federální vlády do obchodu mezi státy, a že prezident překročil své pravomoci.

²⁹ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 173

5.2 Důsledky projektu „Sta dní“

Projekt „Sta dní“ musí být zařazen mezi první vlnu New Dealu, která byla důležitá zejména pro samotné obyvatele USA. Tyto dny jim měly vrátit víru ve stát, jako takový a nastartovat jejich život aktivní prací. Když zvážíme vývoj v jednotlivých odvětvích ekonomiky, mohlo zde být dosaženo určitě lepších výsledků, jelikož některá opatření si navzájem škodila. Když se F. D. Roosevelt ujal vlády, řekl, že země touží po odvážných pokusech a že ze všeho nejdůležitější je vůbec něco dělat. To byla vskutku pravda. Opatření, která jeho administrativa připravovala, byla opravdu velmi rychlá. *Inflace v tomto období zvýšila příjmy širších, zejména středních vrstev obyvatelstva, a přestože zrušení protitrustových zákonů vyvolalo růst cen, došlo i k výraznému zvýšení reálných mezd. Příjmy zemědělců se zvýšily o 38% a jejich kupní síla stoupla o 25%. Stouply ale ceny amerického zboží, což znamenalo výrazný handicap pro export.*³⁰

Přes nesporný přínos byl projekt „Sta dní“ také kritizován. Zejména se kritiky dostalo plánovanému hospodaření spojeného s NIRA. Došlo i k částečnému nárůstu veřejných deficitů, což byly argumenty proti správnému jednání v této době.

Na začátku roku 1934 nastal hospodářský pokles. Už sice nebyl tak hluboký jako v předchozí době, ale pořád ještě ukázal na to, že je americká ekonomika ještě ohrožena. Bankám se sice vrátil celkem slušný kapitál 662 miliónů \$, ale byly opatrné v otázkách půjček. Většina podnikatelů ještě nechtěla ve velké míře investovat, protože nevěřila, že se ekonomika opravdu staví na vlastní nohy. Důsledkem tedy byly další reformy, které následovaly.

³⁰ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

6. Druhý New Deal

Období druhého New Dealu je logickým pokračováním období prvního. Rok 1934 byl rokem voleb do Amerického kongresu. F. D. Roosevelt byl kandidátem v čele demokratické strany. Tyto volby byly zkouškou popularity New Dealu v předchozím období. Demokraté však znovu v těchto volbách zvítězili. *Americké hospodářství se opravdu zlepšilo. Příjem farmářů stoupl za jediný rok ze čtyř tisíc tří set sedmdesáti dolarů na pět tisíc čtyři sta devět miliónů dolarů. Průmyslová výroba stoupla a spotřebitelé ji dokázali využít.*³¹ Mohlo tedy dojít k pokračování započatých reforem, které se ukázaly pro ekonomický a sociální růst nezbytné. Hlavním předmětem bylo zabezpečení mužů a žen, penzijní připojištění, výhody pro děti a matky bez prostředků, celkově růst kvality sociálního života amerických občanů.

První ze zákonů, byl zákon o zřízení **Work Progress Administration** (WPA – Úřad pro rozvoj práce). Tento úřad řešil dlouhodobou nezaměstnanost a působil až do roku 1941. Během tohoto působení vláda dotovala činnosti tohoto úřadu 11 mld \$. Tak jako všechny předchozí úřady i tento měl svého vedoucího muže. Po celou dobu svojí existence jím byl energický Harry Hopkins. Množství projektů, které tento úřad za dobu své existence zorganizoval, bylo více než dvě stě padesát tisíc. Hlavními projekty byla výstavba veřejných letišť. WPA renovovala i kulturní projekty, na kterých se podílelo velké množství umělců, výtvarníků, spisovatelů a herců. *Z této doby pocházela nejlepší sbírka průvodců po USA.*³²

Sám F. D. Roosevelt považoval za revoluční zákon období druhého New Dealu **Social Security Act** (SSA - zákon o sociálním zabezpečení). Ten byl přijat v srpnu 1935. V této době zůstávaly USA daleko za Evropou. Tento zákon byl tedy historicky přelomový v oblasti sociální politiky. *Nový zákon umožňoval federální vládě, aby pomáhala jednotlivým státům při péči o mrzáky, nemocné matky a slepce, dále vytvořil státní fond starobních penzí, do něhož zaměstnanci i zaměstnavatelé přispívali na svůj*

³¹ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 179

³² MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 182

*důchod 1% ze mzdy.*³³ Podobně stát pomáhal financovat pojištění proti nezaměstnanosti. Stát tedy začal hospodařit s těmito uloženými penězi. Později se tyto peníze k lidem začaly vracet ve formě důchodů. Základem příjmů v pokročilém věku tedy byly vlastní naspořené peníze.

Rok 1935 je důležitý také z důvodů narůstajících konfliktů vlády s Nejvyšším soudem. Do popředí se dostal proces, který rozhodl o zrušení NIRA (Zákon o obnově průmyslu. Hlavní postavou byla společnost A.L.A. Schechter Poultry Corporation. Tato společnost obvinila Rooseveltovu administrativu prohlášením, že NIRA je protiústavní. Odvolávala se na článek o roli centrálních úřadů, které mohou zasahovat pouze do mezistátních záležitostí. Tedy proč by tato společnost, vlastníci drůbežárny, měla přijímat NIRA, když obchoduje pouze ve státě New York a ne v celých USA. Nejvyšší soud USA dal v soudním líčení za pravdu této společnosti a vládní zákon NIRA byl prohlášen v květnu 1935 za protiústavní a musel být zrušen.³⁴

Na jeho místo byl přijat **Wagner Act** (Wágnerův zákon), který posílil moc státních odborů. Ty získaly neobyčejné množství členů a obrovskou sílu. Uzákonil, že dělník má právo vstoupit do odborů, a že zaměstnavatel proti němu nesmí zakročit. Poté, že dělníci mohou volit své zástupce do závodních výborů a nakonec, že zástupci dělníků mají právo uzavírat kolektivní smlouvy. Vzápětí byl rozšířen o **Fair Labor Standards Act** (Zákon o slušných pracovních podmínkách).

Následovaly další protesty proti zákonům a prakticky stejné žaloby. Nejvyšší soud musel žalobám vyhovět, protože jednoduše vždy se na zákonech, které byly dělány na míru celých USA, našlo něco, co individuálně zasahovalo do pravomocí jednotlivých států unie. Spousta zákonů byla tedy prohlášena za protiústavní. Tak došlo i ke zrušení Agricultural Adjustment Act. *I když byl tento zákon o regulaci zemědělství zrušen, nemůžeme mu upřít vzestup příjmů zemědělců, který mezi lety 1933-1936 činil téměř*

³³ MAUROIS, A., *Dějiny USA 1918-1961*, str. 184

³⁴ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

40% a v zemědělských cenách, který ve stejném období u některých plodin činil až 66%.³⁵

7. Konec New Dealu

Rok 1936 byl opět rokem, kdy se mělo rozhodnout o tom, kdo bude dalším prezidentem USA. Demokratickým kandidátem byl opět F. D. Roosevelt. Jeho kampaň byla postavena zejména na prohlášeních, že bylo dosaženo stupně prosperity celého státu. Dále se odvolával na to, že krize byla zažehnána, a že stoupla zaměstnanost v soukromých firmách. Logicky tedy administrativa poukazovala na každou maličkost, která se v dřívějších dobách povedla. F. D. Roosevelt však také přiznal, že přes řadu úspěchů zaznamenala jeho politika také krachy. Bankovní sektor byl stabilizován a zachráněn. Programy, které bojovaly s masivní nezaměstnaností, vykazovaly příznivé výsledky. Nezaměstnanost se snižovala, i když byla stále velkým problémem. F. D. Roosevelt měl tedy celkem slušné vyhlídky k obhájení prezidentského křesla.

Nový prezidentský mandát F. D. Roosevelt skutečně obhájil a to nejdrtivějším vítězstvím v politických dějinách USA.

Začátek roku 1937 byl velice slibný. Průmyslová výroba překročila úroveň z roku 1929. Hlavní věcí, kterou chtěl F. D. Roosevelt v tomto období napravit, byl příliš velký růst deficitu státních rozpočtů z předchozích období. Náprava měla být dosažena škrty ve vládních výdajích.³⁶ To se však v druhé polovině roku 1937 projevilo jako velmi nebezpečné. Ekonomika USA v důsledku těchto škrťů prodělala velkou recesi. Sice nedosahovala zdaleka takové míry, jako recese z roku 1929, ale pro teprve vyvíjející ekonomiku to byla rána citelná. Toto období se v dějinách USA označuje jako

³⁵ KMOCH, LUKÁŠ, *New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Bakalářská práce (Bc.), Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, Praha 2005, Vedoucí práce Ing. Ladislav Tajovský Ph.D

³⁶ LKJ, *New Deal*, [online] 2001 [cit. 2010-03-07], Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>

„Rooseveltova recese“.³⁷ Docházelo ke stávkám velkopodnikatelů, kterým se nelíbily vysoké daně. Kvůli těmto zvýšeným daním přestali investovat a v důsledku toho se zastavil tok peněz do ekonomiky. V tomto období opět vzrostla nezaměstnanost a nálada, která provázela předchozí období plné změn, znovu poklesla. Na podzim roku 1937 se nezaměstnanost vyšplhala znovu na úroveň 11 miliónů nezaměstnaných. Vláda byla nucena jednat. Musela obnovit tyto zastavené vládní výdaje. Bylo vydáno několik sociálních zákonů, avšak tyto zákony neměly tak obrovský dopad, jako zákony předchozí.

Ekonomika, která byla slibně nastartovaná po období „Sta dní“, tak na konci třicátých let končí v poklesu. „Rooseveltova recese“ přitížila F. D. Rooseveltovi uvnitř demokratické strany. Přitížily mu také stálé konflikty s Nejvyšším soudem ohledně jeho reformem. Pomalu začala síla demokratů v Americkém Kongresu ztrácet na intenzitě. To se projevilo na výsledcích voleb do Amerického Kongresu, které sice ještě demokraté vyhráli, ale nebylo to vítězství tak přesvědčující, jako v obdobích předchozích. V novoročním projevu prezidenta o současném stavu USA už F. D. Roosevelt nemluvil o dalších významných reformách. Kladl zde jen důraz na zachování stávajících reformem, které fungovaly.

Volební projev prezidenta před Americkým Kongresem 4. 1. 1939, je tak považován za oficiální konec New Dealu, protože v tomto projevu už nebyly zmiňovány žádné zásadní změny a reformy v ekonomickém a sociálním systému. F. D. Roosevelt se v tomto projevu zmiňoval zejména o nutnosti začít se orientovat na zahraniční politiku a politické otázky spojené s bezpečností USA.

³⁷ TAJOVSKÝ, L., *Autoreferát Disertační práce – New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Praha 2004, str. 16

8. Zhodnocení New Dealu

Zhodnocení Rooseveltova vládního programu New Deal je dodnes předmětem mnoha sporů mezi odborníky. Mají velké problémy se shodnout, zda tento program byl skutečně ekonomicky významný. Objevují se názory, které se velmi rozcházejí. Jedni se přiklání k tomu, že Rooseveltovy reformy opravdu pomohly nastartovat ekonomiku USA, a že tento vládní program byl, nejen sociálně, ale i ekonomicky významný. Druhým názorem je ten, že New Deal byl významný pouze v sociální sféře. Z ekonomického hlediska však málo, a že nebýt Druhé světové války, americká ekonomika by se New Dealem nikdy „nevyběčila“. Následující texty jsou tedy jakýmsi vodítkem, jak je New Deal historicky vnímán.

8.1 New Deal pomohl vybědnout z Velké deprese

Ve skutečnosti byl New Deal zřetelným ekonomickým selháním. Rooseveltův program vládních opatření nahrazujících přirozenou cestu k oživení neuspěl ve snaze snížit vysokou nezaměstnanost. F. D. Roosevelt počítal s tím, že z daní od jednotlivců a podnikatelů profinancuje vládní programy, jako např. Works Progress Administration (Správa pro podporu zaměstnanosti), která najímala pracovníky na sběr odpadků, kácení stromů, stavbu silnic, mostů a škol. Pracovní místa, která se Roosevelt takto domníval vytvořit, nebyla nic než fata morgana. Nešlo o nic jiného než o transfer pracovních míst mezi produktivním soukromým sektorem na jedné a neefektivním sektorem veřejným na druhé straně.

Dramatický růst vládních výdajů na projekty veřejných prací, zemědělské dotace a různé programy pomoci znamenal prudký růst nejvyšší sazby daně z příjmu z 24 % v roce 1929 na 79 % v roce 1935. V roce 1941 F. D. Roosevelt dokonce navrhoval její zvýšení na 99,5 % na všechny příjmy přesahující 100 000 \$ (bylo schváleno 90 procent). Není divu, že došlo k útlumu - podnikatelé odmítali investovat a nechat tak svůj majetek prakticky zkonfiskovat. Nezaměstnanost v letech New Dealu nikdy neklesla pod 14 % a pohybovala se průměrně okolo 17 %.

Jak se krize prodlužovala, musel dokonce americký ministr financí Henry Morgenthau uznat, že New Deal nebyl úspěšný. 6.5.1939 přiznal: "Utrácíme mnohem

více prostředků než kdykoli předtím a ono to nefunguje... Po osmi letech této vlády říkám – máme právě tak vysokou nezaměstnanost jako na počátku... A obrovský dluh k tomu!"³⁸

8.2 New Deal byl politickým a ekonomickým úspěchem

Právě naopak, New Deal byl velkým ekonomickým nezdarem a politický úspěch zaznamenal pouze částečný. To může znít překvapivě a v rozporu s převažujícím míněním ze dvou důvodů. Za prvé fakt, že byl F. D. Roosevelt čtyřikrát zvolen prezidentem a vždy vládl s demokratickým kongresem za zády, může být pokládán za důkaz široké podpory jeho hospodářské politiky. Za druhé, pokud byl - jak jsem naznačil - New Deal z ekonomického pohledu tak škodlivý, jak mohl dosahovat tak zřejmého politického úspěchu po tak dlouhé období?

Rok 1936 byl rokem Rooseveltova znovuzvolení, republikánského vyzyvatele Alfa Landona porazil až na dva ve všech státech. Tento úžasný výsledek je často historiky zdůrazňován. Již méně je znám fakt, že na začátku roku 1936 ztrácel podle výsledků šetření Gallupova ústavu a dokonce zaostával i podle vlastních průzkumů. V únoru 1936 soudil Emil Hurja, Rooseveltův volební poradce, že kdyby se volby konaly tehdy, mohl by Landon v případě své nominace Roosevelta porazit.

Prezidentovi škodila vysoká nezaměstnanost a fakt, že Nejvyšší soud v poslední době zrušil dva pilíře New Dealu - AAA (Agricultural Adjustment Administration) a NRA (National Recovery Administration). Kromě toho získali republikáni v nedávných volbách dvě kongresová křesla ve volbách za státy Rhode Island a Michigan. Kromě toho zákonodárny sbor státu New York – kde F. D. Roosevelt začínal svou politickou kariéru – přešel pod kontrolu republikánů. To nebylo překvapení – New Deal nepřekonal Velkou depresi a voliči zareagovali odpovídajícím způsobem.

Prezident však v roce 1936 přišel se strategií, která republikány potopila. Lze ji popsat třemi slovy: peníze za hlasy. Slíbil vynaložit rekordní sumy z peněz vybraných na daních v rámci programů, které měly v lidech vzbudit zájem na jeho znovuzvolení.

³⁸ CEP, FOLSOM, B jr., *Velká deprese – sborník textů č. 35, Tři mýty o Velké hospodářské krizi*, str. 55

Gary Dean Best popisuje ve své skvělé knize "Pýcha, předsudek a politika" Rooseveltovu taktiku zavalit klíčové volební okrsky federálními prostředky. Setkal se například s ministrem zemědělství Henry Wallace, a dal mu tento příkaz: "Henry, během července, srpna, září a října, až do 5. listopadu, chci, aby se bavlna prodávala za 12 centů (za libru). Je mi jedno, jak to uděláš. To je tvoje věc. Nemohu jít pod 12 centů."

Když WPA utratila všechny své prostředky a stanula před nutností začít 1. října propouštět, F. D. Roosevelt nařídil Henry Morgenthauovi nepropustit vůbec nikoho. Jak Morgenthau vzpomíná na Rooseveltova slova, "bylo mu úplně fuk, kde ty peníze sebereme." Gallupův ústav svými průzkumy ukazoval, že pracující na veřejných projektech preferovali Roosevelta proti Landonovi v poměru 5:1. To byl pro Roosevelta silný podnět k rozhodnutí přerozdělovat ze soukromého do veřejného sektoru tolik prostředků, kolik jen bylo možné.

Landon a další republikáni po celé zemi netušili, jak proti strategii "peníze za hlasy" bojovat. Kdyby přímo napadli Rooseveltovy programy, zeptal by se, co by oni udělali jinak. Kdyby navrhli programy zastavit, mnozí Američané, kteří na nich byli závislí, by protestovali a označili by republikány za nemilosrdné, bezcitné a sobecké. Kdyby Landon řekl, že bude v programech pokračovat jiným způsobem, proč by potom měli voliči hlasovat pro něj? Roosevelta znamenal jistá pracovní místa na vládních projektech. Proč tedy riskovat s republikány? Porozumění této volební strategii pomáhá objasnit paradox, kdy New Deal mohl být současně ekonomickou pohromou pro národ a politickým triumfem pro Roosevelta.³⁹

³⁹ CEP, FOLSOM, B. jr., *Velká deprese – sborník textů č. 35, Tři mýty o Velké hospodářské krizi*, str. 56

Praktická část

9. Regresní analýza pro zjištění závislosti dvou proměnných

Praktickou částí této bakalářské práce je snaha prokázat závislost mezi dvěma stanovenými proměnnými. Za tyto proměnné byly zvoleny údaje o HDP a výše vládních výdajů, které vláda v tomto období „pumpovala“ do ekonomiky. Třetí hodnotou je výše nezaměstnanosti. Snahou bylo například zjistit, zda se objem vládních výdajů projevil na růstu HDP, či zda růst HDP měl vliv na snížení nezaměstnanosti. Hlavním cílem je tedy s pomocí statistických výpočtů poukázat na to, zda byl vládní program New Deal F. D. Roosevelta pro ekonomiku USA skutečně významný.

Pro tuto část bakalářské práce bylo tedy nutné nalézt příslušná data, která se vztahují ke zvolenému období. Toto období je ohraničeno rokem 1933, ve kterém se americkým prezidentem stává F. D. Roosevelt přicházející se svým vládním programem New Deal. Za konec období je zvolen rok 1938, který je oficiálním koncem významných reforem.

Prvním krokem tedy bylo nalézt příslušná data. Ty byly nalezeny na internetové stránce Christophera Chantrilla,⁴⁰ která mapuje Velkou hospodářskou krizi a období New Dealu. Pro zpřesnění dat bylo nutné přepočítat údaje HDP podle vývoje dolaru v příslušném roce. Tedy zda dolar posiloval, či oslaboval. Údaje o tomto vývoji byly vypočítány s pomocí údajů o deflaci/inflaci nalezených na internetové stránce zmíněné výše. Po tomto přepočítání byly všechny údaje převedeny do souhrnných tabulek. První tabulkou je **Tabulka 1. – 1929 - 1938**. Ta obsahuje data od roku 1929 až do roku 1938. Druhou tabulkou je **Tabulka 2. – New Deal 1933 – 1938**. Ta obsahuje data jen pro období New Dealu.

⁴⁰ CHRISTOPHER, CHANTRILL, *Year by Year Through the Great Depression*, [online], Dostupný z WWW: <http://www.usstuckonstupid.com>

Pro statistické výpočty byl zvolen statistický program STATISTICA 8.0.⁴¹ Ten je volně dostupný v učebnách ČZU. S pomocí tohoto statistického programu byly vypočítány regrese analýzy.

Tabulka 1. – 1929 - 1938

	HDP – mld. \$	Vládní výdaje – mld. \$	Nezaměstnanost %
1929	103,6	3,13	3,2
1930	91,09	3,3	8
1931	69	3,6	15,9
1932	47,5	4,7	23,6
1933	44,4	4,6	24,9
1934	55,24	6,5	21,7
1935	62,69	6,4	20
1936	72,172	8,2	16,9
1937	83,28	7,6	14,3
1938	75,8	6,8	19

Zdroj: CHRISTOPHER, CHANTRILL, *Year by Year Through the Great Depression*, [online], Dostupný z WWW: <http://www.usstuckonstupid.com> + vlastní výpočty.

Tabulka 2. – New Deal 1933 – 1938

	HDP – mld. \$	Vládní výdaje – mld. \$	Nezaměstnanost %
1933	44,4	4,6	24,9
1934	55,24	6,5	21,7
1935	62,69	6,4	20
1936	72,172	8,2	16,9
1937	83,28	7,6	14,3
1938	75,8	6,8	19

Zdroj: CHRISTOPHER, CHANTRILL, *Year by Year Through the Great Depression*, [online], Dostupný z WWW: <http://www.usstuckonstupid.com> + vlastní výpočty.

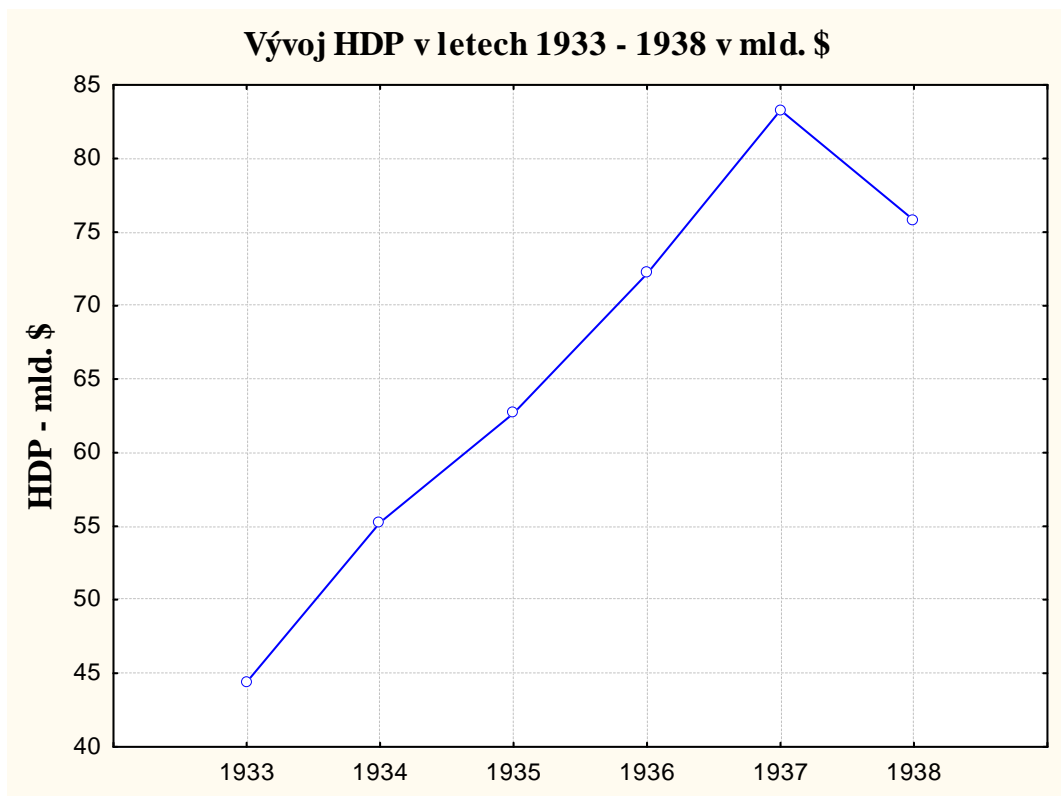
⁴¹ Program STATISTICA 8.0, Držitelem licence je OIKT, ČZU, Licence platná do 31. 12. 2010

9.1 Grafy - HDP, Vládní výdaje, Nezaměstnanost

V této části jsou uvedeny grafy, které vychází z **Tabulky 2. - New Deal 1933 - 1938.**

Prvním grafem je vývoj HDP v letech 1933 – 1938. V roce 1933, tedy v době kdy se prezidentem stává F. D. Roosevelt, bylo HDP na nejnižší úrovni v tomto období. Bylo to zapříčiněno Velkou hospodářskou krizí z předchozích let. Od tohoto roku však HDP roste až do roku 1937. V tomto roce dochází k jeho poklesu. Tento pokles byl zapříčiněn hospodářskou recesí, která byla nazývána jako „Rooseveltova“.

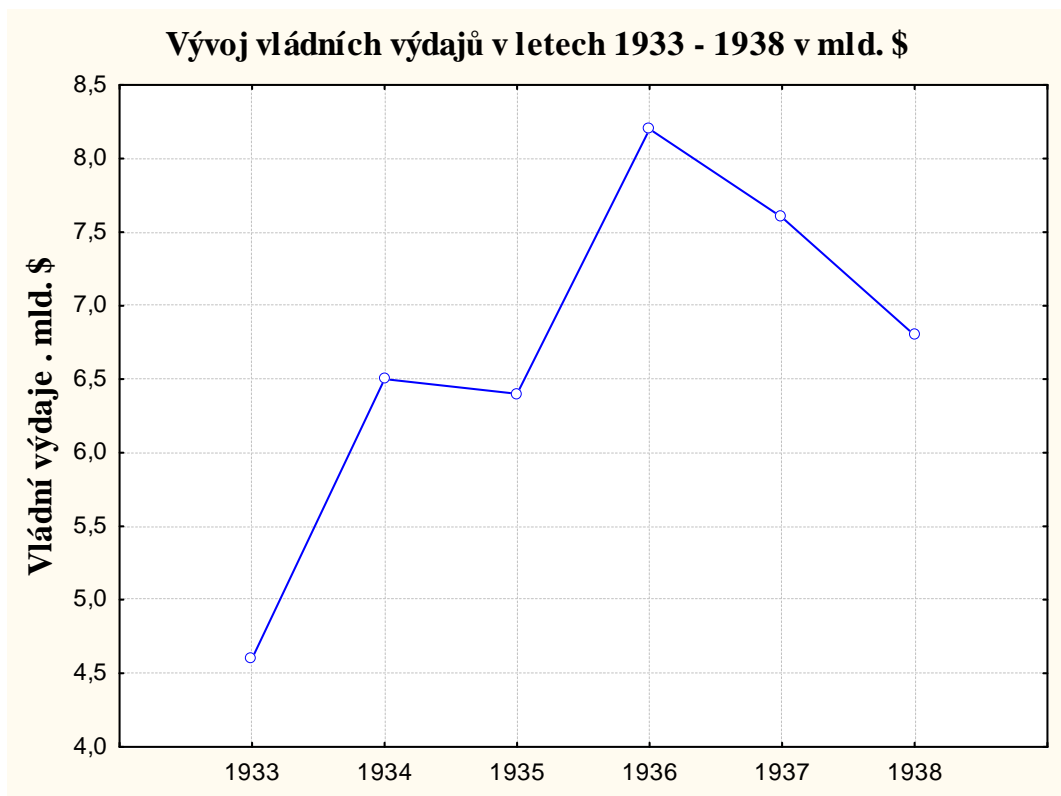
Graf 1. Vývoj HDP v letech 1933 – 1938 v mld. \$

Zdroj: Vlastní výpočty práce

Druhým grafem je objem vládních výdajů v letech 1933 – 1938. Z tohoto grafu je patrné, že výše vládních výdajů od roku 1933 stoupá. To byl důsledek politiky F. D. Roosevelta a jeho New Dealu. Rok 1936 je rokem prezidentských voleb, ve kterých F. D. Roosevelt vyhrál a opět usedl v Bílém domě. Pro toto jeho další volební období je charakteristické snížení vládních výdajů v důsledku narůstajícího státního deficitu z minulých let.

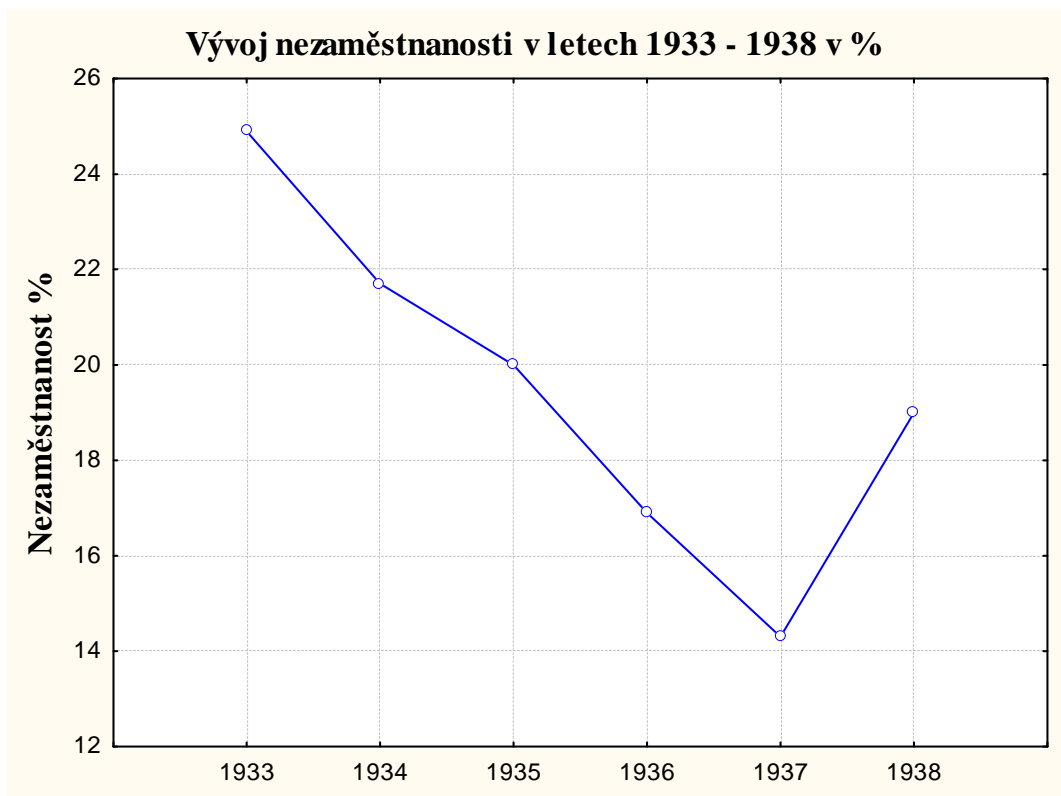
Graf 2. Vývoj vládních výdajů v letech 1933 – 1938 v mld. \$

Zdroj: Vlastní výpočty práce

Třetím grafem je vývoj nezaměstnanosti v letech 1933 – 1938. Z tohoto grafu je patrné, že se nezaměstnanost v předchozích letech krize byla na vysoké úrovni. Rok 1933, kdy je zvolen F. D. Roosevelt prezidentem a kdy přichází se svým programem New Deal je přelomový. Od této doby nezaměstnanost klesala, avšak jen do roku 1937, který je poznamenán další ekonomickou recesí. Od tohoto roku nezaměstnanost opět vzrůstala.

Graf 3. Vývoj nezaměstnanosti v letech 1933 – 1938 v %

Zdroj: Vlastní výpočty práce

9.2 Regresní analýza - HDP x Vládní výdaje 1933 - 1938

Další částí bakalářské práce je již samotný výpočet regresních analýz. V prvním výpočtu bylo snahou přijít na to, zda existuje statistická závislost mezi výší HDP ve zvoleném období a objemu vládních výdajů, které byly v tomtéž období vydány. Zjednodušeně řečeno, zda byl růst, či pokles HDP ovlivněn výší vládních výdajů, které vláda v příslušném roce vydala.

Prvním krokem k dosažení tohoto výsledku je zapotřebí určení závislé a nezávislé proměnné. Za závislou proměnnou byla určena hodnota HDP. Za nezávislou proměnnou byla zvolena výše objemu vládních výdajů. Regresní analýza má tedy ukázat, zda mezi těmito údaji existuje závislost.

Ve statistickém programu STATISTICA 8.0 byly výpočtem jednoduché lineární regrese, po zadání závislé proměnné HDP a nezávislé proměnné vládních výdajů získány tyto výsledky:

Tabulka 3. – Výsledky regresní analýzy – HDP x Vládní výdaje 1933 – 1938

Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (Tabulka R= ,84082651 R2= ,70698922 Upravené R2= ,63373653 F(1,4)=9,6514 p<,03599 Směrod. chyba odhadu : 8,6653						
N=6	Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen			0,369980	21,29177	0,017377	0,986968
Vládní výdaje . mld. \$	0,840827	0,270652	9,759654	3,14152	3,106666	0,035988

Zdroj: Vlastní výpočty práce

Na základě těchto výpočtů můžeme konstatovat, že růst HDP, v příslušném časovém období, lze z 84% vysvětlit změnami objemu vládních výdajů, které vláda do ekonomiky „pumpovala“. V tomto prvním případě regresní analýza prokázala závislost mezi zvolenými dvěma proměnnými. Teoreticky to znamenalo, že při navýšení vládních výdajů o 1 mld. \$, vzrostl HDP v průměru o 9,75 mld. \$. Tato rovnice je velmi výrazně zjednodušena, jelikož HDP je vysvětlováno pouze vládními výdaji. V úvahu není brán vliv spotřeby, investic a čistého export. Na druhou stranu je nutnost konstatovat, že vliv vládních výdajů je posilován výrazným multiplikačním efektem.

9.3 Regresní analýza - HDP x Nezaměstnanost 1933 - 1938

Ve druhém výpočtu bylo snahou přijít na to, zda existuje statistická závislost mezi výší HDP ve zvoleném období a výší nezaměstnanosti. Opět toto tvrzení ve zjednodušené formě znamená, zda se růst HDP projevil v poklesu nezaměstnanosti a naopak.

Stejně jako v předchozím případě je k dosažení výsledků zapotřebí určit závislou a nezávislou proměnnou. Závislou proměnnou je v tomto případě hodnota HDP, nezávislou proměnnou je výše nezaměstnanosti. Regresní analýza má tedy, jako v předchozím případě ukázat, zda existuje závislost mezi těmito dvěma proměnnými.

Ve statistickém programu STATISTICA 8.0 byly výpočtem jednoduché lineární regrese, po zadání závislé proměnné HDP a nezávislé proměnné nezaměstnanosti, získány tyto výsledky:

Tabulka 4. – Výsledky regresní analýzy – HDP x Nezaměstnanost 1933 – 1938

Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (Tabulka)						
R= ,95565776 R2= ,91328176 Upravené R2= ,89160220						
F(1,4)=42,126 p<,00291 Směrod. chyba odhadu : 4,7141						
N=6	Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen			137,6708	11,27007	12,21561	0,000258
Nezaměstnanost %	-0,955658	0,147240	-3,7024	0,57044	-6,49048	0,002906

Zdroj: Vlastní výpočty práce

Na základě těchto výpočtů můžeme konstatovat, že vývoj HDP lze z 95 % vysvětlit změnami ve vývoji nezaměstnanosti. V tomto druhém případě regresní analýza prokázala vysokou závislost mezi zvolenými dvěma proměnnými. Teoreticky to znamenalo, že pokud HDP v období New Dealu vzrostl o 1 mld. \$, nezaměstnanost v průměru klesla o 3,7 % a naopak.

9.4 Regresní analýza – Vládní výdaje x Nezaměstnanost 1933 - 1938

V posledním výpočtu bylo snahou přijít na to, zda existuje statistická závislost mezi výší vládních výdajů ve zvoleném období a nezaměstnaností. Opět toto tvrzení ve zjednodušené formě znamená, zda se objem vládních výdajů projevil v nezaměstnanosti. Když tedy vláda dala do oběhu více peněz, zda to pomohlo k snížení nezaměstnanosti a naopak.

Stejně jako v předchozích dvou výpočtech je prvním krokem k dosažení výsledků zapotřebí určení závislé a nezávislé proměnné. Závislou proměnnou je v tomto případě hodnota vládních výdajů, nezávislou proměnnou je opět výše nezaměstnanosti. Regresní analýza má tedy, jako v předchozích dvou případech ukázat, zda existuje závislost mezi těmito dvěma zvolenými proměnnými.

Ve statistickém programu STATISTICA 8.0 byly výpočtem jednoduché lineární regrese, po zadání závislé proměnné objemu vládních výdajů a nezávislé proměnné nezaměstnanosti získány tyto výsledky:

Tabulka 5. Výsledky regresní analýzy – Vládní výdaje x Nezaměstnanost 1933 – 1938

Výsledky regrese se závislou proměnnou : Vládní výdaje . mld. \$ (
R= ,90211020 R2= ,81380282 Upravené R2= ,76725352						
F(1,4)=17,483 p<,01390 Směrod. chyba odhadu : ,59512						
N=6	Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen			12,54481	1,422755	8,81727	0,000913
Nezaměstnanost %	-0,902110	0,215753	-0,30110	0,072013	-4,18122	0,013905

Zdroj: Vlastní výpočty práce

V tomto třetím příkladu na základě výpočtů můžeme konstatovat, že změny objemu vládních výdajů jsou z 90,2 % vysvětleny změnami nezaměstnanosti. Analýza tedy prokázala, že existuje závislost mezi vládními výdaji a nezaměstnaností. V praxi to znamenalo, že při zvýšení vládních výdajů o 1 mld. \$ se nezaměstnanost v průměru snížila o 0,3% a naopak.

9.5 Regresní analýza HDP x Nezaměstnanost 1929 – 1938

V tomto posledním výpočtu bylo snahou přijít na to, zda existuje statistická závislost mezi výší HDP, v celém období od začátku krize v roce 1929 až do roku 1938, a nezaměstnaností. Podobně jako v předchozích výpočtech bylo k dosažení výsledků určit nejprve závislou a nezávislou proměnnou. Závislou proměnnou je v tomto případě hodnota HDP, nezávislou proměnnou je výše nezaměstnanosti. Regresní analýza má tedy prokázat, zda mezi těmito zvolenými proměnnými existuje závislost.

Ve statistickém programu STATISTICA 8.0 byly výpočtem vícenásobné regrese po zadání závislé proměnné HDP a nezávislé proměnné nezaměstnanosti získány tyto výsledky:

Tabulka 6. Výsledky regresní analýzy – HDP x Nezaměstnanost 1929 - 1938

		Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (New R= ,96066582 R2= ,92287883 Upravené R2= ,91323868 F(1,8)=95,733 p<,00001 Směrod. chyba odhadu : 5,5715					
N=10		Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(8)	Úroveň p
Abs.člen				115,0118	4,880734	23,56445	0,00000
Nezaměstnanost %		-0,960666	0,098184	-2,6588	0,271739	-9,78432	0,00001

Zdroj: Vlastní výpočty práce

V tomto posledním příkladě na základě výpočtů můžeme konstatovat, že změny HDP jsou z 96 % vysvětleny, období 1929 až 1938, změnami nezaměstnanosti. Mezi těmito dvěma proměnnými tak byla prokázána vysoká závislost. V praxi toto tvrzení znamenalo, že při vzrůstu HDP o 1 mld. \$ se nezaměstnanost v průměru snížila o 2,65 % a naopak.

10. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení vládního programu F. D. Roosevelta New Deal a jeho vlivu na hospodářskou situaci v USA.

Vývoj po První světové válce učinil z USA jednu z nejvýznamnějších mocností světa. Celá Evropa sledovala, jak se USA staly velmocí číslo jedna. Období 20 let 20. století je v historických událostech označováno jako Americká konjunktura. Vývoj amerického hospodářství byl nezadržitelný a americká ekonomika rostla. Lidé bohatli a spouště z nich se vyplňovaly životní sny. Měli možnost si koupit téměř vše. Problém, na který upozorňovalo mnoho odborníků, byl ten, zda lidé budou mít na splácení úvěrů, které jim banky v hojné míře půjčovaly. Lidé s postupem času neměli na splácení svých dluhů a celý americký ekonomický systém se pomalu dostával do krize. Krach na Wall Streetské burze v roce 1929 byl začátkem období, které těžce poznamenalo život každého obyvatele USA a později i světa. Velká hospodářská krize se projevila ve všech odvětvích ekonomiky. Začaly krachovat podniky, rostla nezaměstnanost. Zemědělská i průmyslová produkce klesala. Charakteristickým rysem může být pokles průmyslové produkce, který v USA v roce 1932 činil téměř polovinu z roku 1929. Nezaměstnanost se v roce 1933 přiblížila k 25 %. Velká hospodářská krize tedy dolehla nejen na USA, ale později, s výjimkou Sovětského svazu, na všechny státy světa.

Vládní program F. D. Roosevelta New Deal, se kterým v roce 1933 vyhrává prezidentské volby, měl za hlavní cíl znovu nastartovat krizí otřesenou hospodářskou a společenskou situaci v USA. Nejčastěji je definován jako soubor sociálních, hospodářských a hospodářsko-politických opatření. Nejdůležitější jsou jeho dvě hlavní fáze.

První New deal, ve kterém nejdůležitější roli hrál projekt „Sta dní“. V tomto období bylo prvním úkolem reformovat bankovní systém „nemocný“ krizí. Jedině dobře fungující bankovní systém mohl zaručit znovunastartování ekonomiky. Druhým úkolem demokratické administrativy bylo snížit hrozivě vysokou nezaměstnanost a celkově zlepšit sociální úroveň lidí. Vznikaly úřady a sbory, které řešily akutní nezaměstnanost státními zakázkami v oblasti veřejné správy. Vláda tedy investovala nemalé vládní

výdaje do mnohdy zbytečných projektů. Nejdůležitější faktor těchto projektů byl však ten, že lidé měli možnost znovu začít pracovat. Začali znovu získávat svou mzdu a mohli tak znovu nakupovat a podpořit běh ekonomiky. Následovaly reformy v zemědělství a v průmyslu. Ty se však v pozdějších dobách staly problémovými a zákony, schválené v tomto období, byly později prohlášené za neústavní. Hlavní přínos této první vlny New Dealu byl zejména v reformě bankovního systému a v růstu sociální úrovně obyvatelstva, která se v dobách krize velmi snížila.

Druhý New Deal je obdobím, ve kterém bylo snahou pokračovat v reformách, které fungovaly. Přelomovým bodem je také otázka sociální politiky, která od těchto dob získává v USA velký význam. Narůstají však konflikty s Nejvyšším soudem, ohledně některých zákonů, které byly nakonec prohlášeny za neústavní.

Rok 1937 je rokem recese ekonomiky, která pramenila z omezení vládních výdajů v důsledku nespokojenosti z narůstajících vládních deficitů. Rok 1938 je oficiálním koncem New Dealu. USA se od tohoto období soustředí více na zahraniční politiku, která byla důležitá zejména v otázce hrozícího válečného konfliktu.

Pokud chceme najít odpověď na otázku, zda byl New Deal přínosný pro hospodářskou situaci USA, musíme se nad touto otázkou zamyslet z více hledisek. Jeho dopady bezesporu překračují hranice meziválečného období. Dodnes je možné v americkém hospodářsko-politickém systému nalézt určité stopy těchto vládních opatření. Zejména v otázce sociální politiky jsou některá tato opatření, jak jsem popsal výše, patrná. Vládní podpora v nezaměstnanosti, penzijní pojištění garantované právo na kolektivní vyjednávání a rozsáhlá síť regulačních orgánů jsou nejvýznamnějším dědictvím těchto vládních opatření v současných USA. Dalšími jsou některé pracovní-legislativy. Spousta názorů se liší v otázce hodnocení ekonomických efektů New Dealu. Nikdy asi nebude možné definitivně odpovědět na otázku, zda k překonání hluboké krize, ve které se USA ocitly, pomohl New Deal opravdu velkou měrou. K překonání krize v celosvětovém měřítku tak zejména přispěl až efekt zbrojních programů, spojených s vypuknutím dalšího celosvětového válečného konfliktu. Cílem této práce byla snaha pouze analyzovat, zda měl tento vládní program pozitivní dopad na růst americké ekonomiky. Po analýzách, které jsou v práci zahrnuty, je patrné, že

New Deal měl jistý pozitivní dopad i z hlediska růstu ekonomiky. V sociální oblasti je byl vliv New Dealu nezpochybnitelný.

Poslední věcí, kterou je potřeba zmínit, je ta, zda jde Velkou hospodářskou krizi z 30 let 20. století srovnávat z krizí dnešní. Krize, která je v dnešní době součástí finančního sektoru, se pomalu přesouvá do ostatních sfér ekonomiky. Tato naše současná situace je mnohými přirovnávána právě k Velké hospodářské krizi z 30 let.

Pokud vezmeme v úvahu všechny důsledky, tato současná krize se opravdu může stát stejně katastrofální, jako ta historická. V centru pozornosti současné, finanční krize, jsou opět, jako tomu bylo v roce 1929, banky. Já však osobně vidím největší problém v morální krizi, která situaci financí umocňuje. Paralela s historickou krizí je opravdu podobná. V dnešním světě má možnost si každý dopřát, koupit co se mu líbí. Banky vypisují levné úvěry například na vánoční nákupy. Půjčujeme si na vánoční dárky peníze, i když nějaké máme, jen proto, abychom mohli koupit dárků více. Copak je toto hlavním smyslem Vánočních svátků? A toto je jen jeden příklad. Jsem přesvědčen, že jich je mnohem více.

Banky jsou v současném finančním světě dotovány velkým množstvím vládních peněz, přesto se však bojí půjčovat, protože ví, že většina lidí nemá na budoucí splácení úvěrů dostatek peněz. Firmy však pro svoje podnikání peníze potřebují a na tyto úvěry od bank si zvykly. Především začínající firmy v době krize, pak mají se splácením svých dluhů problém. Situace se zadlužováním států je ještě horší. Podívejme se například na státní dluh České Republiky. Budeme vůbec schopní tento dluh někdy splatit? Vlády se snaží podpůrnými programy a různými dotacemi vyhnout nejhorším prognózám. Výsledkem je však pouze nestabilita finančního sektoru a hrozící inflace. Názory na současnou krizi jsou takové, že ji určitě nemůžeme přirovnávat k té z 30 let. Je však podstatné srovnávat nebo je důležitější se zamyslet! Možná tato krize takovýchto rozměrů nedosáhne, ale pro nás, žijící v této době to může být krize největší. Pokud budou naplněny všechny negativní předpovědi, rozhodně bude velmi nepříjemná a dlouhá.

11. Seznam použité literatury

Knižní publikace:

1. BAILEY, S.K. *Roosevelt and his New Deal*, London: Fact 1938, 96 s.
2. CHARVÁT, J., *Světové dějiny*, 1. vydání, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 569 s.
3. JANSSON, B., S., *The Sixteen Trillion Dollar Mistake: How the U. S. Bungled its National Priorities from the New Deal to the Present*, New York: Columbia University Press 2001, 492 s.
4. KINDLEBERGER, Ch., P., *The World in Depression 1929–1939*, Los Angeles: University of California Press 1973, 336 s.
5. LANDES, D. S., *Bohatství a bída národů: Proč jsou někteří tak bohatí a někteří tak chudí*, 1. vydání, Praha: BB art, 2004, 632 s.
6. MAUROIS, A. *Dějiny USA 1918-1961*, 1. vydání, Praha: Mladá fronta, 1966, 393 s.
7. OBSTFELD, M., KRUGMAN, A., *International Economics*, 8. vydání, Boston: Pearson International edition, 2009, 706 s.
8. RAUCH, B., *The history of New Deal 1933-1938*, 5. vydání, New York: Capricorn Books 1963, 368 s.
9. SMITH, A., *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*, Praha: Liberální institut, 2001, 986 s.

Odborné texty:

1. ACTA OECONOMICA PRAGENSIA, TAJOVSKÝ, L. – KOŠŤÁKOVÁ, T., *Americká ekonomika na prahu Velké hospodářské krize Hospodářská politika 20. let, Praha 2007*, 16 str.
2. ACTA OECONOMICA PRAGENSIA, TAJOVSKÝ, L., *Historické a myšlenkové pozadí New Dealu*, Praha 2005, 24 str.

3. HOLMAN, R., KOHOUT, P., SOJKA, M., VENCOVSKÝ, F., FOLSOM, B., STELLNER, F., SOBĚHART, R., TAJOVSKÝ, L., *Velká deprese – sborník textů č. 35*, CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku Praha, 2004, 110 str.
4. KMOCH, LUKÁŠ, *New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Bakalářská práce (Bc.), Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, Praha 2005, Vedoucí práce Ing. Ladislav Tajovský Ph.D
5. TAJOVSKÝ, L., *Autoreferát Disertační práce – New Deal a jeho místo v meziválečné hospodářské politice USA*, Praha 2004, 10 str.

Internetové zdroje:

1. ABOUT.COM, KELLY, MARTIN, *Franklin D. Roosevelt - 32nd President of the United States*, [online], Dostupný z WWW:
<http://americanhistory.about.com/od/franklinroosevelt/p/pfdroosevelt.htm>
2. ABOUT.COM, KELLY, MARTIN, *Top 10 New Deal Programs*, [online], Dostupný z WWW:
http://americanhistory.about.com/od/greatdepression/tp/new_deal_programs.htm
3. ABOUT.COM, KELLY, MARTIN, *Top 5 Causes of the Great Depression*, [online], Dostupný z WWW:
<http://americanhistory.about.com/od/greatdepression/tp/greatdepression.htm>
4. BUSINESS CENTER.CZ, *Okunův zákon*, [online] 1998-2010, Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pojmy/p997-Okunuv-zakon.aspx>
5. BUŘÍNSKÁ, BARBORA, *Pohled do historie: jak začala velká hospodářská krize v roce 1929*, [online] 23. 10. 2008, Dostupný z WWW:
http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g-/bank.asp?c=A081022_135219_bank_bab
6. DĚJINY 20. STOLETÍ BRABEC PAVEL, *Světová hospodářská krize*, [online] 7.2. 2002, Dostupný z WWW: <http://dejiny.wz.cz/mezi/bitvy/krize/krize.html>

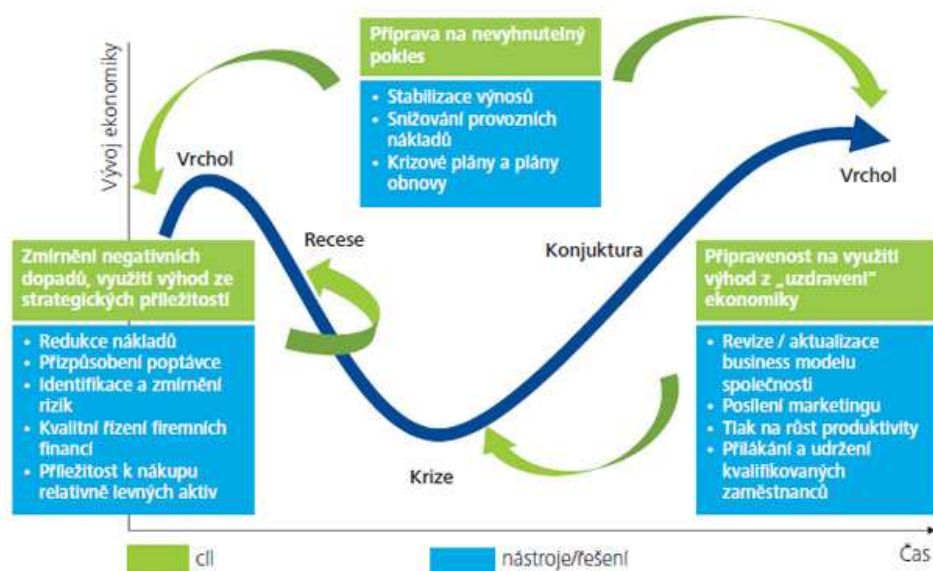
7. DOLLAR TIMES, *Inflation Calculator - The Changing Value of a Dollar*, [online] 2007-2010, Dostupný z WWW:
<http://www.dollartimes.com/calculators/inflation.htm>
8. FIREY, THOMAS, *Did the New Deal „help“?*, [online] 14.1. 2009, Dostupný z WWW: <http://www.cato-at-liberty.org/2009/01/14/did-the-new-deal-help/>
9. CHRISTOPHER, CHANTRILL, *Year by Year Through the Great Depression*, [online], Dostupný z WWW: <http://www.usstuckonstupid.com>
10. KANGAS, STEVE, *Times of the great depression*, [online], Dostupný z WWW:
<http://www.huppi.com/kangaroo/Timeline.htm>
11. KUČHTA, DANIEL, *Současná krize: dopouštíme se stejných chyb jako před 80 lety*, [online] 28.7. 2009, Dostupný z WWW: http://finance.idnes.cz/soucasna-krize-dopoustime-se-stejnych-chyb-jako-pred-80-lety-p4h-/inv.asp?c=A090727_105905_viteze_bab
12. LKJ, *New Deal*, [online] 2001, Dostupný z WWW: <http://seminarky.cz/New-Deal-989>
13. ŠVARCOVÁ, JANA, *CEED – Ekonomika stručně a přehledně, Makroekonomie* [online] 2009, Dostupný z WWW:
http://www.ceed.cz/makroekonomie/50_hospodarsky_cyklus.htm
14. THE COLUMBIA ELECTRONIC ENCYCLOPEDIA, *New Deal*, [online] 2007, Dostupný z WWW:
<http://www.infoplease.com/ce6/history/A0835397.html>
15. USNEWS, KINGSBURY, ALEX, Franklin D. Roosevelt's "New Deal" Sealed the Deal in 1932, [online] 17.1. 2008, Dostupný z WWW:
<http://www.usnews.com/articles/news/politics/2008/01/17/the-new-deal-sealed-the-deal.html>

16. WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie, *Hospodářský cyklus*, [online] stránka naposledy editována 7. 2. 2010, Dostupný z WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Hospodářský_cyklus

17. WIKIPEDIE The Free Encyclopedia, *New Deal*, [online] stránka naposledy editována 20. 3. 2010, Dostupný z WWW:
http://en.wikipedia.org/wiki/New_Deal

Výpis obrazového materiálu, grafů a tabulek

Obrázek 1. Hospodářský cyklus

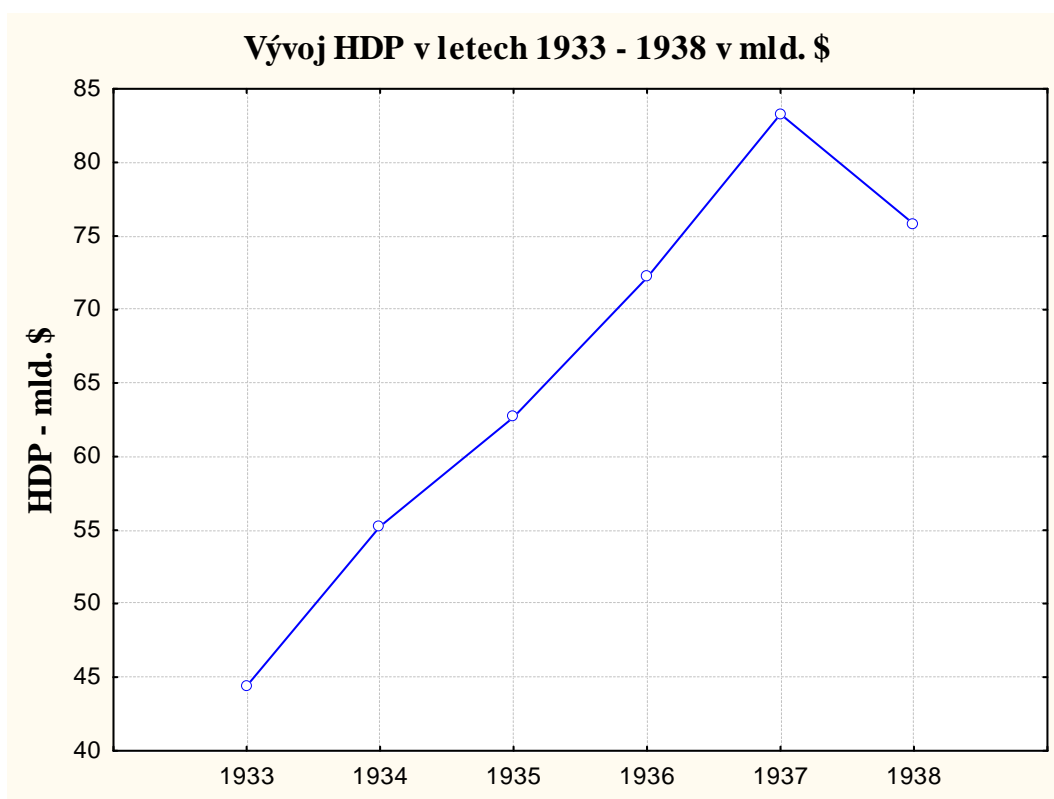
Tabulka 1. – 1929 - 1938

	HDP – mld. \$	Vládní výdaje – mld. \$	Nezaměstnanost %
1929	103,6	3,13	3,2
1930	91,09	3,3	8
1931	69	3,6	15,9
1932	47,5	4,7	23,6
1933	44,4	4,6	24,9
1934	55,24	6,5	21,7
1935	62,69	6,4	20
1936	72,172	8,2	16,9
1937	83,28	7,6	14,3
1938	75,8	6,8	19

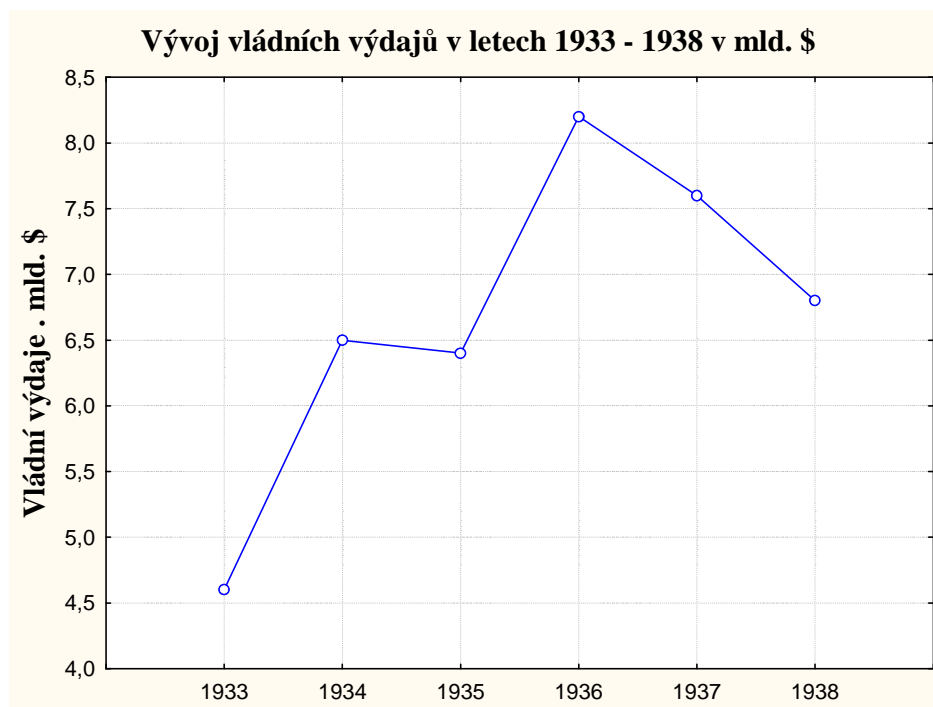
Tabulka 2. – New Deal 1933 – 1938

	HDP – mld. \$	Vládní výdaje – mld. \$	Nezaměstnanost %
1933	44,4	4,6	24,9
1934	55,24	6,5	21,7
1935	62,69	6,4	20
1936	72,172	8,2	16,9
1937	83,28	7,6	14,3
1938	75,8	6,8	19

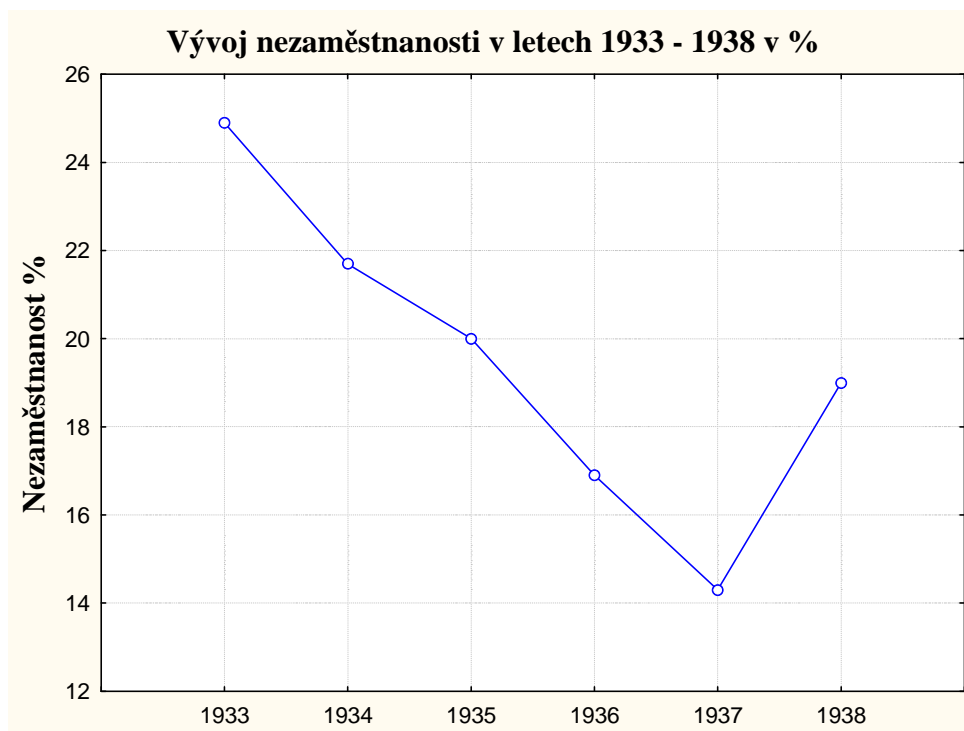
Graf 1. Vývoj HDP v letech 1933 – 1938 v mld. \$

Graf 2. Vývoj vládních výdajů v letech 1933 – 1938 v mld. \$

Graf 3. Vývoj nezaměstnanosti v letech 1933 – 1938 v %

Tabulka 3. – Výsledky regresní analýzy – HDP x Vládní výdaje 1933 – 1938

		Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (Tabulka)					
		R= ,84082651 R2= ,70698922 Upravené R2= ,63373653 F(1,4)=9,6514 p<,03599 Směrod. chyba odhadu : 8,6653					
N=6		Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen				0,369980	21,29177	0,017377	0,986968
Vládní výdaje . mld. \$		0,840827	0,270652	9,759654	3,14152	3,106666	0,035988

Tabulka 4. – Výsledky regresní analýzy – HDP x Nezaměstnanost 1933 – 1938

		Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (Tabulka)					
		R= ,95565776 R2= ,91328176 Upravené R2= ,89160220 F(1,4)=42,126 p<,00291 Směrod. chyba odhadu : 4,7141					
N=6		Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen				137,6708	11,27007	12,21561	0,000258
Nezaměstnanost %		-0,955658	0,147240	-3,7024	0,57044	-6,49048	0,002906

Tabulka 5. Výsledky regresní analýzy – Vládní výdaje x Nezaměstnanost 1933 – 1938

		Výsledky regrese se závislou proměnnou : Vládní výdaje . mld. \$ (
		R= ,90211020 R2= ,81380282 Upravené R2= ,76725352 F(1,4)=17,483 p<,01390 Směrod. chyba odhadu : ,59512					
N=6		Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(4)	Úroveň p
Abs.člen				12,54481	1,422755	8,81727	0,000913
Nezaměstnanost %		-0,902110	0,215753	-0,30110	0,072013	-4,18122	0,013905

Tabulka 6. Výsledky regresní analýzy – HDP x Nezaměstnanost 1929 - 1938

		Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP - mld. \$ (New					
		R= ,96066582 R2= ,92287883 Upravené R2= ,91323868 F(1,8)=95,733 p<,00001 Směrod. chyba odhadu : 5,5715					
N=10		Beta	Sm.chyba beta	B	Sm.chyba B	t(8)	Úroveň p
Abs.člen				115,0118	4,880734	23,56445	0,000001
Nezaměstnanost %		-0,960666	0,098184	-2,6588	0,271739	-9,78432	0,000011